

cve

Center mot
våldsbejakande
extremism

Män, maskulinitet och våldsbejakande extremism

En kunskapsöversikt

**Center mot våldsbejakande extremism
– Samlad kunskap. Samordnade insatser.**

CVE ska stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism i Sverige, och ytterst förebygga ideologiskt motiverad brottslighet och terrorism. CVE är ett självständigt nationellt center inom Brå.

Center mot våldsbejakande extremism, CVE

© Brottsförebyggande rådet, Brå 2022
Författare: Lucas Gottzén
Produktion: Odelius & Co #22-8978
Foto omslag: Polisen
www.cve.se

Förord

Rapporten är framtagen på uppdrag av Center mot våldsbejakande extremism (CVE) och Jämställdhetsmyndigheten. Slutsatser och andra ställningstaganden i rapporten är forskarens egna.

Forskaren utgår ifrån Säkerhetspolisens definition av våldsbejakande extremism samt tre efterföljande miljöer: våldsbejakande högerextremism, våldsbejakande islamistisk extremism samt våldsbejakande vänsterextremism.

Utöver det introducerar forskaren begreppet våldsbejakande misogyni. Säkerhetspolisen definierar inte våldsbejakande misogyni som en egen extremismmiljö i dagsläget.

cve
Center mot
våldsbejakande
extremism

 **JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN**

Innehåll

Sammanfattning.....	6
Introduktion.....	9
Syfte.....	9
Begreppsdefinition.....	10
Misogyni och maskulinitet som ideologiskt kontinuum	11
Maskulinitetsforskning och forskning om VBE.....	12
Upplägg	14
Metod	15
Sökningsförfarande.....	15
Urvalskriterier	16
Våldsbejakande högerextremism.....	18
Högerextremism som subkultur.....	18
Vikingen	19
Våld.....	20
Idrott och kroppskultur	22
Sexualitet	23
Antimuslimska grupper	25
Medborgargarden	26
Proud Boys.....	28
Soldiers of Odin.....	29
Ensamagerande terrorister	31
Våldsbejakande högerextremism som bevisande av manlighet.....	33

Våldsbejakande islamistisk extremism	35
al-Qaida.....	35
Islamiska staten.....	36
Våldsbejakande islamistisk extremism i väst	37
Våldsbejakande vänsterextremism	42
Svarta blocket.....	42
Jämställdhet, ”maschismo” och våld.....	44
Våldsbejakande misogyni	47
Incels.....	48
Diskussion.....	52
Antifeminism och misogyni	52
Radikalisering.....	54
Remaskulinisering	57
Implikationer för forskning och arbete mot våldsbejakande extremism.....	60
Referenser	63

Sammanfattning

Den överväldigande majoriteten inom våldsbejakande extremistiska miljöer är män, ett faktum som sällan tas i beaktande i arbetet mot våldsbejakande extremism (VBE) eller ses som analytiskt viktigt inom den etablerade forskningen inom området. Män, maskulinitet och VBE är ett växande, men jämförelsevis litet, forskningsfält. Det saknas kunskapsunderlag kring hur maskulinitet påverkar VBE-relaterade problem. Syftet med denna rapport är därför att ge en översikt av forskning kring män, maskulinitet och VBE. Genom att analysera refereegranskad, internationell empirisk forskning publicerad mellan 2000 och 2022 utforskas grundläggande ideologier och praktiker kring män och maskulinitet i extremistiska miljöer och fördjupar den samlade forskningen. Syftet är vidare att belysa kunskapsluckor och behov med bäring på förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism. Rapporten redogör för forskning kring maskulinitet och våldsbejakande högerextremism, våldsbejakande vänsterextremism och våldsbejakande islamistisk extremism samt våldsbejakande misogyni, vilket inkluderar grupperingar där kvinnohat är drivande i det politiska våldet.

Rapporten visar att det sammantaget finns ett litet, men växande antal studier som fokuserar på män och maskulinitet i fältet. Sammanlagt ingår 106 publikationer i översikten, vilka har analyserats närmare. Denna forskning berör primärt våldsbejakande högerextremism, medan forskning om våldsbejakande islamistisk extremism och inte minst våldsbejakande vänsterextremism är mycket liten. Forskning om våldsbejakande misogyni är växande, men fokuserar främst på incels.

Forskningsöversikten identifierar en rad överlappande teman i de skilda VBE-miljöerna vad gäller män och maskulinitet. Våldsbejakande extremistiska grupper kan ha mycket skilda politiska uppfattningar i andra frågor – så som ras och nationen – men har påfallande lika föreställningar om maskulinitet, där de flesta miljöer omfamnar konservativa föreställningar om män och deras plats i samhället. VBE-miljöer domineras av män, betonar ofta essentiella skillnader mellan könen och använder våld för att hävda manlig status. Dessa föreställningar och praktiker kan dock ses som att finnas på en skala där många grupper omfamnar mycket traditionella föreställningar av män, medan några kan vara öppna för att män visar andra, mjukare sidor. Vissa grupper är positivt inställda till jämställdhet.

Våldsbejakande extremistiska grupper inkluderar ofta antifeminism i sina ideologier. Feminismen anses återkommande ha fått alldeles för mycket inflytande i samhället – vilket hotar den traditionella, heterosexuella familjen, undergräver

den vita mannens bestämmanderätt och försvarar för män att ha tillgång till sex. Våldsbejakande islamistiska extremister ser feminism, tillsammans med sexuell frigörelse, som en av många västerländska idéer som riskerar locka muslimer i väst i fördärvet. Antifeminism är särskilt central i våldsbejakande misogyni och den så kallade manofären, ett löst nätverk av mansaktivister online. Långt ifrån alla inom manofären är våldsbejakande, men inte minst vissa grupper av incels identifieras av forskningen som ett säkerhetshot. Vänsterextremism utgör något av ett undantag bland våldsbejakande extremism, eftersom den till stor del omfamnar jämställdhet och ibland också uttryckligen stödjer feminism. Trots det så kan vänsteraktivister motverka jämställdhet i praktiken, genom exempelvis tysta kvinnor i miljön och göra politiskt våld till ett sätt att iscensätta maskulinitet.

Radikaliseringsprocesserna i de skilda VBE-miljöerna är relativt lika. Individer går ofta från att introduceras till kontroversiella åsikter till att omfamna extrema versioner av dessa åsikter genom normalisering, acklimatisering och avhumanisering. Forskningen pekar dock på att unga män inte nödvändigtvis ansluter sig till våldsbejakande extremism av ideologiska skäl, utan för gemenskap, spänning, identitet och liknande individuella behov. Dessa kan knytas till maskulinitet, där våldsbejakande extremism blir ett sätt att bevisa sin manlighet. Väl i extremistiska miljöer utvecklar de unga männen extremistiska åsikter. På liknande sätt så tycks avradikalisering inte primärt handla om ideologi utan om andra strukturella eller individuella förändringar, som att exempelvis bli pappa. Radikalisering till våldsbejakande islamistisk extremism tycks dock vara mer ideologiskt driven än till exempelvis våldsbejakande högerextremism.

Många våldsbejakande extrema miljöer förenas i tron på att världen behöver en återupprättad manlighet. Män som dras till VBE tycks påfallande ofta ha erfarenhet av ett ”manligt misslyckande” på ett personligt plan, där mannen har haft utmaningar med att leva upp till ideal kring manlighet – inte minst ekonomisk framgång. VBE kan här vara ett sätt att hantera social marginalisering. Inom VBE-miljöer ses manligheten i samhället också som hotad, exempelvis av feminism, av icke-vita män, av västerlandet och av kvinnors sexuella frihet. Som svar på detta behövs remaskulinisering – en idé om att återupprätta ursprungliga egenskaper eller tillstånd som anses ha gått förlorade. Politiskt eller religiöst våld är ett sätt att återupprätta en skadad manlighet och återfå status som hypermaskulin man på ett individuellt plan, och en politisk strategi för att rädda mäns (eller gruppens) hotade samhälleliga dominans. Remaskulinisering kan också ske genom renlevnad, träning, avhållsamhet från pornografi och inte minst genom att umgås med andra män. I våldsbejakande vänsterextremistiska miljöer är inte våld en del av ett samhälleligt remaskuliniseringsprojekt, till stor del eftersom antifeminism och misogyni inte är centrala i miljön. Däremot kan politiskt våld för den enskilde aktivisten vara ett sätt att bevisa sig som man.

Misogyni är centralt i många VBE-miljöer, vilket är knutet till konservativa förståelser av kön, där män och kvinnor anses vara essentiellt olika och ha mycket olika roller i såväl samhälle som aktivism. Misogyni kan ta olika uttryck, men handlar ofta om kontroll av kvinnors sexualitet och att (åter)införa mäns makt och överhöghet i det offentliga och i det privata. VBE berör därmed frågor om jämställdhet och till viss del frågor om mäns våld mot kvinnor – inte minst eftersom det finns överlappningar mellan politiskt drivet våld och våld i nära relationer. Många våldsbejakande extremister uppmanar eller accepterar våld mot kvinnor, ensamagerande terrorister har ofta en historia av våld mot kvinnor och även män engagerade i våldsbejakande vänsterextremism har utövat våld i nära relation. Detta synliggör att våld kan bli ett redskap som är gångbart gentemot andra män i den politiska eller religiösa kampen, men som också kan användas i nära relationer. Därmed bör vissa av de lärdomar och metoder som används för prevention av mäns våld mot kvinnor kunna komma till användning i arbetet mot våldsbejakande extremism.

Introduktion

Genus har under senare år fått allt större utrymme inom forskning kring våldsbejakande extremism (VBE). Denna forskning har främst fokuserat på kvinnors delaktighet i extremistiska miljöer, eller utsatthet för politiskt våld och terrorism. Den överväldigande majoriteten av alla våldsbejakande extremister och terrorister är dock män; i Sverige bedöms de våldsbejakande extremistmiljöerna utgöras till 75–90 procent av män (Brå, 2019; Mondani et al., 2021). Detta faktum tas sällan i beaktande i arbetet mot VBE eller ses som analytiskt viktigt inom den etablerade forskningen i fältet (Agius et al., 2022; Kimmel, 2018; Larsen & Jensen, 2020; Pearson, 2019). Därmed så osynliggörs också faktorer kopplade till maskulinitet – föreställningar om manlighet samt olika sätt att vara man – som potentiellt kan vara centrala i ideologi och praktik i våldsbejakande miljöer. Maskulinitet kan även vara relevant i radikaliseringsprocesser eftersom dessa ofta relaterar till identitetsfrågor (Bjørge, 2008). Men maskulinitet är också relevant i VBE eftersom misogynna attityder och ideologier har tagit allt större plats i flera extremistiska miljöer (Roose et al., 2022). Genom att inte bara ta för givet att de flesta våldsbejakande extremister är män, utan också ”benämna män som män” (Hearn, 2004, s. 50) – det vill säga uppmärksamma dem som könade varelser – så kan frågor som annars osynliggörs i forskning och praktik kring VBE uppmärksammas.¹ Det kan ge fördjupad förståelse för extremistisk ideologi, praktik, organisering, radikalisering och – inte minst – våld.

Syfte

Forskning kring män, maskulinitet och VBE är förvisso växande, men fortfarande jämförelsevis liten. Det saknas inte minst kunskapsunderlag kring hur, och huruvida maskulinitet påverkar VBE-relaterade problem. Syftet med denna rapport är därför att ge en översikt av relevant forskning kring män, maskulinitet och VBE. Genom att analysera refereegranskad, internationell, empirisk forskning publicerad mellan 2000 och 2022 är målet att diskutera grundläggande ideologier och praktiker kring män och maskulinitet i extremistiska miljöer och på så sätt fördjupa den samlade forskningen. Målet är vidare att synliggöra kunskapsluckor och behov med bäring på förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism.

¹ Samtliga citat i denna rapport är översatta av författaren.

Begreppsdefinition

Denna rapport följer säkerhetspolisens definition av VBE, som menar att extremistiska grupper främst verkar utanför det demokratiska systemet och ser brott – ofta våld – som en legitim del av kampen för en annan samhällsordning (SÄPO, 2022).

VBE delas in i tre miljöer: Våldsbejakande högerextremism, våldsbejakande islamistisk extremism och våldsbejakande vänsterextremism. Definitionen av VBE och indelningen i tre miljöer är inte självklar utan såväl indelning som definitioner förändras, eftersom VBE ständigt förändras till sin karaktär och struktur. Det finns också debatt i forskarvärlden om lämpligast begrepp. Internationellt så föredrar exempelvis vissa begreppet ”far right” istället för ”extreme right”, eftersom det är bredare och även inkluderar grupper som primärt verkar inom det demokratiska systemet och därmed synliggör ideologiska överlappningar mellan våldsbejakande extremism och andra grupperingar (Blee, 2020).

Inte minst har många av de värderingar och ideologier som präglat extremhögern blivit alltmer vanliga i etablerad politik. I denna rapport använder jag mig av det i Sverige oftast använda begreppet, *våldsbejakande högerextremism*, men visar samtidigt på att det finns en del ideologiska överlappningar med högerpopulism och alternativhögern – inte minst vad gäller föreställningar om män och maskulinitet.

Även om gränsen till den nationalsocialistiska vit makt-miljön är flytande (CVE, 2020) så har begreppet ”alternativhöger” använts för att skapa distans till extremhögern och därmed osynliggöra den rasism, antisemitism och de våldsbejakande och antidemokratiska ideologier som präglar en del av miljön (Blee, 2020; Kelly, 2017; Strick, 2022). Liknande diskussion kan föras kring islamism och jihadism, tankeströmningar som inte nödvändigtvis är våldsbejakande men extrema i en svensk kontext, inte minst vad gäller synen på kvinnor och män (Olsson, 2020).

Jag använder begreppet *våldsbejakande islamistisk extremism*, samtidigt som det även här bör påpekas att det finns överlappningar med islamistiska rörelser som inte är våldsbejakande. Liknande ideologiska överlappningar återfinns också mellan *våldsbejakande vänsterextremism* och demokratiska vänsterrörelser. I rapporten introducerar jag *våldsbejakande misogyni* som en kategori som inkluderar incelterrorister, men också andra våldsbejakande grupperingar där kvinnohat är centralt. Våldsbejakande misogyni definieras inte som en egen extremistmiljö i Sverige i dagsläget utifrån Säkerhetspolisens bedömning. Däremot har misogynna extremistiska grupper börjat att ses som en form av VBE och ett säkerhetsshot av myndigheter och forskare internationellt, vilket

föranleder att inkludera dessa som en egen kategori. Begreppet bygger delvis på termen ”misogyn terrorism” (Gentry, 2022), men internationellt talar en del forskare också om ”male supremacy” – vilket kan översättas med ”manlig överhöghet” – som drivande faktor i denna typ av VBE (t.ex. Kelly, DiBranco & De Cook, 2022). Liksom övriga miljöer som diskuteras i denna rapport så återfinns ideologiska överlappningar med grupper och aktivister som inte är våldsbejakande, som exempelvis delar av mansrörelsen och manofären.

Säkerhetspolisen menar att ”gränsen mellan den våldsbejakande och den icke våldsbejakande extremismen bli alltmer diffus, vilket bland annat innebär att de som enbart uttrycker åsikter också direkt eller indirekt påverkar de våldsbejakande delarna av extremismen” (SÄPO, 2022). Detsamma gäller synen på maskulinitet. Det som kan skilja sig åt är synen på och användningen av våld för att uppnå sina mål. Det är därför relevant att lyfta fram även ideologiska strömningar och praktiker inom grupperingar som inte är uttalat våldsbejakande.

Misogyni och maskulinitet som ideologiskt kontinuum

Forskningsöversikten kommer att visa att misogynna idéer är mycket vanliga i de flesta våldsbejakande extremistiska miljöer och att dessa idéer är knutna till föreställningar om män. Misogyni inom VBE handlar inte bara om att vara ”mot kvinnor” utan kan innefatta en rad olika åsikter och värderingar så som att se kvinnor som underlägsna, hävda mäns sexuella berättigande, objektivering av kvinnor, accepterande av våldtäkt, hyllande av traditionella könsroller där kvinnor inte bara ges specifika roller utan också behöver ”skyddas” samt åsikter om att jämställdhet och feminismen har gått för långt (Pearson, 2019). Dessa frågor knyter till grundläggande föreställningar om kvinnor, men också om män och deras plats i samhället.

Man kan förstå de olika våldsbejakande gruppernas relation till misogyni och maskulinitet som på ett *kontinuum*² där en del grupper, i den ena änden, omfamnar mycket traditionella föreställningar av män, och uttrycker explicit misogyni. I den andra änden av spektrumet så kan en del grupperingar och aktivister vara positivt inställda till HBTQ-personer och vilja försvara dem och kvinnor (och delvis jämställdhet) gentemot vad man uppfattar som homofoba och kvinnofientliga grupper. Idén om ett ideologiskt kontinuum synliggör att gränsen mellan våldsbejakande och icke-våldsbejakande extremism är diffus, men också att gränsen till föreställningar om män och kvinnor som är mer eller mindre accepterade i samhället inte alltid heller är tydlig. Likaså finns det många könsideologiska överlappningar mellan olika våldsbejakande miljöer.

² *Kontinuum*: ’sammanhängande’, ’oavbruten’, ’omedelbart på varandra följande’, kontinuerlig

Ett sätt att förstå relationen till maskulinitet och misogyni i VBE är genom att göra en distinktion mellan ”tjock” och ”tunn” ideologi (Freedon, 1998). Tjocka ideologier inom det våldsbejakande fältet – det vill säga ideologier som är mer välintegrerade och centrala i gruppens världsbild – tenderar att vara mindre kompatibla med jämställdhet än tunna ideologier. En ”tunn” ideologi har en liten kärna som knyts till färre politiska begrepp. Populism, exempelvis, kan ses som en tunn ideologi som kan kombineras med en mängd andra (tunna eller tjocka) ideologier, som kommunism, nationalism eller socialism (Mudde, 2004). Ku Klux Klan (KKK) omfamnade exempelvis under 1920-talet nationalistisk populism men hade då en ”tunn” relation till denna ideologi – vilket gjorde det möjligt att inkludera vita kvinnor som kämpade för rösträtt. Under 1870-talet och 1950- och 1960-talen omfamnade KKK dock en vit makt-ideologi på ett ”tjockt” sätt, där de också omfamnade misogyni och exkluderade kvinnor (Blee, 1991/2008). Exemplet med KKK visar också att extremistiska grupper kan förändras i sin ideologi och praktik, inte sällan som svar på ett förändrat samhälle och kulturellt klimat.

Maskulinitetsforskning och forskning om VBE

Många forskare har påpekat att den gängse forskningen om VBE sällan inkluderar ett genusperspektiv, och i än mindre grad fokuserat på maskulinitet (t.ex. Agius et al., 2022; Pearson, 2019). När genus studeras så likställs det med kvinnor. De lyfts ofta som viktiga i avradikalisering och som offer, medan en del kvinnor ägnar sig åt terrorism. Detta sätt att förstå ”genus och terrorism har begränsat arbetet mot våldsbejakande extremism [...] vilket kräver en bredare förståelse av hur genus fungerar som en logik som legitimerar våld” (Agius et al., 2022, s. 684). För att komma bortom förenklade förståelser av genus och VBE, men också för att förstå varför och hur VBE domineras av män behöver normer och föreställningar kring kön studeras närmare.

Fram till 1980-talet så fanns det i princip ingen forskning om genus och VBE. Under 1980- och 90-talen kom dock viss (framför allt historisk) forskning om KKK, Nazityskland och det fascistiska Italien med fokus på dessa frågor. Inspirerade av denna forskning så började allt fler forska om kvinnor inom högerextremism, vilket visade på att män dominerar miljöerna (Blee, 2020). Samtidigt var det ytterst få forskare som uppmärksammade män som könade varelser inom samtida extremistiska miljöer. Frånvaron av fokus på maskulinitet inom forskning kring VBE har delvis att göra med att detta fält primärt utvecklats inom internationella relationer, som inte tagit ”mansfrågan” på allvar, det vill säga det faktum att politiskt våld, terrorism och extremism – men också internationell politik – till stor del domineras av män och manliga ideal. Marysia Zalewski och Jane Parpart (1989) menade att forskning i fältet tenderade att göra genus till en ”kvinnnofråga” och därmed osynliggöra maskulinitet.

Inspirerade av maskulinitetsforskningen (ibland också ”mansforskning” eller ”kritiska studier av män och maskuliniteter”), som växt fram under 1980-talet, började forskare att studera män och maskulinitet i internationell politik, militär och krig – och så småningom även politiskt våld, terrorism och våldsbejakande extremism.

Maskulinitetsforskningen har delvis sitt ursprung i homosexualitetsforskning och feministisk forskning inom humaniora och samhällsvetenskap. Tidiga tänkare inom fältet, som sociologerna Raewyn Connell, Jeff Hearn, James Messerschmidt och Michael Kimmel, menade att män som grupp är privilegierade i samhället samtidigt som deras förmåner är beroende av bland annat klassbakgrund, sexuell läggning och etnicitet/ras (Gottzén, Mellström & Shefer, 2020). De menade att män inte kan ses som att ha en fast, essentiell manlighet eller att alla män styrs av samma mansroll (eller maskulinitetsnorm). Istället bör män ses som att relatera till varandra (och till kvinnor) i olika hierarkiskt organiserade maskuliniteter – det vill säga olika föreställningar kring manlighet men också olika sätt att vara man på (Connell, 1995). Maskulinitetsforskningen började också empiriskt undersöka män i egenskap av att de är män i relation till en rad olika områden, så som familj, arbetsliv, skola, hälsa, politik, krig och våld. Fältet är idag väletablerat såväl internationellt som i Sverige (för översikter, se Gottzén, Mellström & Shefer, 2020; Hearn et al., 2012; SOU 2014:6).

Maskulinitetsforskare har intresserat sig för relationen mellan VBE och maskulinitet, inte minst har flera etablerade forskare i fältet studerat högerextremism (Kimmel, 2018; Mattsson & Johansson, 2022), islamistisk extremism (Larsen & Jensen, 2020; Messerschmidt & Rodhe, 2018) och vänsterextremism (Christensen, 2010). Parallellt så har intresset för maskulinitetsperspektiv ökat något i VBE-forskning, vilket synliggörs i att majoriteten av studier inkluderade i denna översikt är publicerade det sista decenniet.

Forskning om maskulinitet och VBE skiljer sig åt, delvis beroende på disciplin, men tenderar ofta att relatera till de sociologiskt orienterade perspektiv på maskulinitet som Connell, Kimmel, Hearn och andra förespråkat (även om dessa teoretiker i sig skiljer sig åt sinsemellan). Dessa perspektiv inkluderar oftast (jfr Eriksson & Gottzén, 2020):

- En uppdelning mellan kön och genus där maskulinitet ses som historiskt föränderligt och som skapas i relation till en rad kulturella och sociala faktorer.
- Ett fokus på framför allt kulturella, identitetsmässiga eller organisatoriska frågor där forskare studerar processer kring hur maskulinitet skapas och förstås – ofta i relation till ras/eticitet, klass, sexualitet och ålder. En del forskare menar att maskulinitet inte bara kan iscensättas av män utan också av andra, exempelvis kvinnor.

- En betoning på att maskulinitet inte bara handlar om ”maskulinitetsnormer” utan också om materiella och organisatoriska förutsättningar – som produktionsförhållanden, ekonomisk politik och globaliseringsprocesser – det vill säga maskulinitet är en ”konfiguration av genuspraktiker” (Connell, 1996, s. 11)
- Att olika maskuliniteter ses som hierarkiskt relaterade positioner som är införlivade i en kamp med varandra om dominans (hegemoni) över män som grupp, men också kvinnor som grupp. Kampen kan ske på lokal, nationell, regional och global nivå.
- Maskulinitet skapas delvis homosocialt, det vill säga i relation till andra män. Gränsen mellan homosocialitet och homoerotik/sexualitet upprätthålls bland annat genom våld.

Upplägg

Rapporten är i det följande upplagd så att först presenteras metod och tillvägagångssätt för att identifiera och välja de publikationer som presenteras i rapporten. I själva översikten diskuteras först de fyra skilda våldsbejakande extremistiska miljöerna var för sig. Rapporten diskuterar vidare tre överlappande och återkommande teman samt identifierar behov av vidare forskning och implikationer för det förebyggande arbetet mot VBE.

Rapporten är producerad på uppdrag av Center mot våldsbejakande extremism (vid Brottsförebyggande rådet) och Jämställdhetsmyndigheten. Slutsatser och rekommendationer är författarens egna.

Metod

Denna rapport ger en översikt av internationell forskning kring maskulinitet och våldsbejakande extremism publicerad 2000–2022. Forskningsöversikten är en begränsad, kartläggande litteraturoversikt, vilket ger en övergripande bild av fältets omfattning och karaktär, identifierar centrala perspektiv och begrepp i forskningen, visar på mönster i forskningsresultaten samt lyfter fram eventuella forskningsluckor i litteraturen (jfr Folkhälsomyndigheten, 2017).

Sökningsförfarande

I ett första skede gjordes sökningar i ledande forskningstidskrifter inom våldsbejakande extremism: *Terrorism and Political Violence*, *Studies in Conflict & Terrorism*, *Critical Terrorism Studies* och *Journal of Deradicalization*. Dessa sökningar resulterade i ytterst få relevanta artiklar (10 st.), det vill säga publikationer som primärt analyserar män, maskulinitet och VBE.

Sökningar gjordes också i de ledande (samhällsvetenskapligt orienterade) genustidskrifterna *Gender & Society* och *Men and Masculinities*. I den förra tidskriften återfanns inga relevanta artiklar, medan i den senare hittades fyra artiklar med bäring på rapportens syfte.

Därefter gjordes sökningar i databaserna Scopus, Sociological Abstracts och PsychInfo, där en rad olika kombinationer av sökord har använts. Begreppen "masculinity" eller "masculinities" kombinerades med "violent extremism", "terrorism", "neo-Nazi", "extreme right", "antifa", "jihadism", "islamism", "manosphere", "left-wing extremism", "black bloc" och "radicalization". Sökningarna har gällt publikationernas nyckelord, abstrakt eller rubrik. I Scopus resulterade sökningarna i 173 st. träffar av publikationer efter år 2000, i Sociological Abstracts 143 st. och i PsychInfo 45 st. Samtliga träffar bedömdes närmare för att identifiera överlappande publikationer, och inte minst exkludera de publikationer som inte är relevanta.

Vidare har referenslistor i relevanta publikationer studerats för att identifiera fler potentiellt relevanta publikationer. Detta förfaringssätt kan liknas vid ett snöbollsurval, där en publikation har gett flera andra möjligt relevanta publikationer. Samtliga potentiellt relevanta publikationer har sedan lästs närmare för att bedöma relevans. Ofta nämns våldsbejakande extremism, maskulinitet och/eller genus i förbifarten och är inte en central del av publikationen, vilket gjort att många studier har exkluderats (en del har dock viss relevans och återfinns därför som sidolitteratur i denna rapport).

Urvalskriterier

Följande kriterier har använts för att en publikation ska inkluderas i forskningsöversikten:

- Endast vetenskapliga texter publicerade 2000–2022 har inkluderats (främst artiklar, monografier och kapitel i antologier). Även om forskning om VBE existerat tidigare, så växte fältet avsevärt efter millenniumskiftet, inte minst som ett svar på de islamistiska terrordåden i USA 11 september 2001. Fältet har fortsatt att växa, särskilt det senaste decenniet, vilket synliggörs i att de flesta publikationer som ingår i denna översikt har publicerats efter 2010. I ett fall har jag inkluderat äldre litteratur eftersom den är mycket relevant (Nayak, 1999). Grå litteratur (dvs. rapporter från myndigheter och liknande) har inkluderats i ett fall då publikationen bedömdes vara av hög kvalitet och gav fördjupad kunskap (Kutner, 2020).
- Publikationerna presenterar empirisk forskning eller utgör teoretiska reflektioner som bygger på egen empirisk forskning. Detta är viktigt eftersom fältet är fyllt av teoretiska eller reflekterande texter som återanvänder annan forskning eller bygger på svepande antaganden om VBE.
- Svensk och nordisk forskning har prioriterats främst, därefter forskning om våldsbejakande extremism i västerländska samhällen. Publikationer som studerat VBE i globala Syd har generellt exkluderats, förutom forskning om al-Qaida och Islamiska statens grundläggande föreställningar kring maskulinitet, som synliggörs i tal och rekryteringsvideor (vilka till stor del riktar sig till en västerländsk publik).
- Litteraturen är primärt på engelska, i ett fall på svenska. Relevant forskning existerar på andra språk, inte minst tyska, men dessa har inte inkluderats på grund av mina språkbrister. Jag kan inte bedöma hur denna forskning står sig i relation till engelskspråkig forskning om maskulinitet och VBE. När det varit möjligt har jag försökt att ersätta dem med publikationer av samma forskare på engelska.
- Endast empiriska studier med fokus på VBE som praktik och ideologi har inkluderats. Forskning om myndigheters respons till VBE, eller representationer av VBE i media eller konst har exkluderats. En del studier utgår dock delvis från mediematerial för att analysera VBE-diskurser, vilka har inkluderats.
- Publikationerna har primärt analytiskt fokus på män och/eller maskulinitet, inte kvinnor/femininitet. I vissa fall har publikationer med fokus på både män och kvinnor inkluderats eftersom dess analyser av maskulinitet är relevanta.
- Många publikationer nämner maskulinitet i förbifarten eller ägnar endast något stycke om frågan. Dessa publikationer har generellt inte inkluderats.

Majoriteten av forskningen i rapporten handlar om våldsbejakande högerextremism (55 st.). Detta betyder inte nödvändigtvis att det är mest forskning generellt kring detta, utan att det är denna forskning som intresserat sig mest för genus och maskulinitet. Detta bedömer jag har sin bakgrund i att forskning om nynazism och särskilt skinheads har sitt ursprung i ungdomskulturforskning som tidigt intresserade sig för unga manliga subkulturer (punkare, mods, etc.) utifrån ett klassperspektiv, men också snart inkluderade genusperspektiv i sina analyser. Forskningen använder en rad olika metoder, inte minst har många etnografier genomförts där forskaren följer grupper och aktivister under lång tid.

Forskning om våldsbejakande islamistisk extremism har framför allt vuxit fram efter 11 september och har haft mer tydliga säkerhetspolitiska ingångar. Feministiska forskare har framför allt ägnat sig åt att kritisera västerländsk säkerhetspolitik kring våldsbejakande islamism och inte minst hur ”kriget mot terrorn” skapar den muslimske mannen som ett problem (t.ex. Puar, 2007). Feministiska forskare har också studerat kvinnor i våldsbejakande islamistisk extremism. Få har specifikt fokuserat på maskulinitet, i denna översikt ingår 22 publikationer. Forskningen i fältet bygger till stor del på analyser av tal och rekryteringsmaterial och till mindre del intervjuer. Få har följt rörelser eller aktivister i miljön under längre tid.

Forskningen om våldsbejakande vänsterextremism med fokus på maskulinitet är förhållandevis liten (10 st.) och inga publikationer på temat har identifierats som är publicerade de sista tio åren. Metodologiskt bygger forskningen främst på intervjuer och observationer från demonstrationer, och till viss del på längre etnografiska fältarbeten med autonoma grupper. Likaså är forskning om våldsbejakande misogyn extremism relativt liten, men har vuxit avsevärt de senaste åren (25 st. ingår i översikten) – inte minst forskning om manosfären och då särskilt incels.

Sammanlagt ingår 106 publikationer i översikten, vilka har lästs och analyserats närmare. En del litteratur presenterar forskning om flera olika våldsbejakande grupperingar, därför ingår sex publikationer i flera av ovan nämnda kategorier. Utöver detta finns ytterligare en mängd studier som delvis är relevanta och används i rapporten, men som inte ingår i översikten. Översikten beskriver de olika miljöernas grundläggande förståelser av, och praktiker kring män, maskulinitet och våld, och diskuterar sedan överlappande teman i de olika formerna av VBE. Dessa inkluderar misogyni och antifeminism, radikaliserings och remaskulinisering.

Våldsbejakande högerextremism

Kön är centralt för våldsbejakande högerextremism på många och grundläggande sätt. För det första så gäller det gruppens demografi, det vill säga att majoriteten av medlemmarna och aktivisterna är män. Vidare så är kön avgörande för vilka aktiviteter man ägnar sig åt, som ofta förstås i militära termer (Blee, 2020). Män har ofta mer centrala roller i grupperingarna, medan kvinnliga ledare är få – även om det skiljer sig mellan olika grupper. Vidare spelar kön roll i retorik och ideologi. Extremhögern omfamnar traditionella föreställningar om kön, som tenderar att kretsa kring en ”aggressiv, stark manlighet och en sårbar, moderlig femininitet” (Blee, 2020, s. 419). Men ideologierna är inte alltid likadana, och våldsbejakande högerextrema grupper förhåller sig olika till såväl våld som maskulinitet. I detta kapitel diskuteras först nynazism och särskilt skinnskallar, för att sedan presentera forskning om antimuslimska grupper, medborgargarden och ensamagerande personer.

Högerextremism som subkultur

Medan forskning om våldsbejakande högerextremism generellt har kommit från en rad olika discipliner och perspektiv, så har den forskning som fokuserat på maskulinitet ofta anlagt ett subkulturellt perspektiv, och åtminstone delvis varit inspirerade av tidig ungdomskulturforskning om bland annat mods, rastafaris – och inte minst skinheads (t.ex. Clarke, 1976). Dessa forskare har ofta bedrivit etnografiskt fältarbete med unga män som identifierar sig som nynazistiska skinheads och främst sett rasism som ett uttryck för, eller svar på strukturella förändringar och ökad ojämlikhet där skinheads gör invandrare och icke-vita till syndabockar istället för att rikta sin kritik mot strukturella förutsättningar och ekonomisk politik. Kulturgeografen Anoop Nayak (1999), exempelvis, följde i början av 1990-talet killar i ett ruralt område i norra England, där många identifierade sig som skinnskallar. Likt andra ungdomskulturforskare fokuserar han på deras stil, som han menar till stor del är nostalgisk och iscensätter en form av arbetarklassmanlighet. Under 1960- och 70-talen var kängor centrala i skinheadskulturen och ett sätt att identifiera sig som vit arbetarklass. För de ungdomar Nayak följde under 1990-talet var istället håret det mest centrala för att förkroppsliga en regional arbetarklassmaskulinitet. De snaggade frisyrerna symboliserade lojalitet med den regionala arbetaridentiteten, men också hårdhet och benägenhet till att använda rasistiskt våld.

En annan relativt tidig studie är sociologen Katrine Fangens (2003) etnografi med norska nynazistiska skinheads i mitten av 1990-talet. Likt killarna i Nayaks studie identifierade sig de norska skinnskallarna med en nationsbaserad, vit arbetarklass även om de till skillnad från ”vanliga” arbetarmän såg

sig som militanta rebeller eller krigare. Denna självidentitet stod i kontrast till deras syn på medelklassmän, som de uppfattade som ett slags svaga, självhatande män som undertrycker sina instinkter. Centralt i subkulturen var att ha ett aggressivt utseende. Rakade huvuden, kängor, bomberjackor, camouflagexbyxor, vikingasymboler och tatueringar vara alla element som tjänade till att bygga upp en aggressiv maskulinitet (jfr Nayak, 1999).

En annan aspekt av livsstilen var att träffas på krogen för att dricka, bli fulla och slåss. Idealet var att kunna dricka mycket, men ändå kontrollera sin kropp i ett gatuslagsmål. Att delta i ett gängbråk tolkades nästan alltid som hedervärt eftersom det oftast framställdes som självförsvar eller som hämnd. Fangen (2003) menar att det var denna "brutala" manlighet som lockade unga pojkar in i högerextrema kretsar. Denna manliga, subkulturella värld blev en trygg plats som gav dem självförtroende att bli "riktiga män" som handlar snarare än bara talar, och som slåss snarare än flyr.

Vikingen

Forskning om unga män och våldsbejakande högerextremism har fortsatt att fokusera på kultur och identitet. Denna visar att det inte bara är ett subkulturellt fenomen nära knutet till skinnskallar utan en bredare rörelse, vilket delvis har att göra med skinheadskulturens nedgång i slutet av 1990-talet (Johansson, 2017). I många länder har den högerextrema ungdomssubkulturen genomgått en radikal förvandling, där ungdomar har rört sig bort från den hårda skinheadsstilen till förmån för mer modeorienterade kommersiella varumärken som använder kodade högerextrema symboler (Miller-Idriss, 2017). Den amerikanska sociologen Cynthia Miller-Idriss (2017, 2018) identifierar två återkommande figurer i dessa produkter: soldaten/sjömannen och rebellen/regelbrytaren. Medan den förra hyllar tillhörighet, tillit, lojalitet, solidaritet, kamratskap, mod och hjältemod, så värdesätter den senare överträdelse, utmaning, uppror, hat, ilska och våld. Dessa figurer menar hon bidrar till att skapa en manlig kropp som idealiseras inom högerextrema kretsar internationellt. Dessa kommersiella produkter uttrycker inte bara en subkulturell stil, enligt Miller-Idriss (2017), utan kan vara en inkörsport till våldsbejakande högerextremism och en del av en radikaliserings väg till våld på liknande sätt som vit maktmusik ibland har varit en väg in i nynazism (Teitelbaum, 2017). De bidrar till att stärka en rasistisk och nationalistisk identifikation och fungerar som kanaler för motstånd mot samhället.

Maskulinitetsideal inom miljön knyter samtida europeiska män till en myt om ett heroiskt förflutet och vad det innebär att vara en "riktig man". Trots stilmässiga förändringar så är referenser till vikingar och nordisk mytologi (Valhalla, asagudar som Tor) – och generellt nordiska bilder som skandinaviska flaggor,

stadsnamn, runor och isberg – fortfarande centrala för detta. Vikingen är också central inom Nordiska Motståndsrörelsen (NMR). Kulturhistorikern Christoffer Kølvråa (2019) menar att vikingen hjälper rörelsen att skapa en specifik nordisk nationalsocialism och därmed framföra en ideologi som potentiellt passar en nordisk allmänhet. Vikingen gör nationalsocialismen till en mindre ”tysk” ideologi och omorienterar den mot ett nordiskt kulturellt och historiskt sammanhang. Användningen av vikingen fungerar för att betona hedendom och NMR:s politiska projekt skiljer sig därmed något från andra högerextremister som vill försvara det europeiska kristna arvet och civilisationen från islam.

Vikingen används särskilt i samband med idrottstävlingar som arrangeras av NMR, där vikingen blir något av en kroppslig metafor för manlighet och homosocial gemenskap. Detta är särskilt tydligt i Nordendagarnas ”Vikingkampen”, som innehåller aktiviteter som vandring och jordbruk, men också militära aktiviteter där vikingen används som symbol, som bågskytte, brottning och knivkamp. Vikingarna blir här modellen för ett ursprungligt ”Männerbund” vars homosocialitet distanseras från alla homosexuella konnotationer genom ett överkompenserande fokus på våld och brutalitet till de andra medlemmarna i gruppen (Kølvråa, 2019).

Det bör i sammanhanget påpekas att svenska våldsbejakande högerextremister använt sig av vikingen tidigare, inte bara bland 1990-talets skinnskallar (Fangen, 2003; Lööv, 2016). Dessutom så har vikingen använts i såväl svensk etablerad nationalism som i den tyska nationalsocialismen, särskilt SS (Lihammer & Hesselbom, 2021). I svensk kontext är det talande att när Sverigedemokraterna på 1990-talet startade processen att bli ett legitimt parti snarare än en högerextrem rörelse, så avsåg de sig inte bara nazismen och förbjöd sina medlemmar att bära uniform, utan tonade också ned referenser till svensk vikingahistoria eftersom detta historiska bildspråk ansågs tyda på en fortsatt koppling till den nationalsocialistiska scenen (Kølvråa, 2019).

Våld

Våld är en integrerad del av våldsbejakande högerextremism, inte bara historiskt (Burrin, 2004). Ungdomar och särskilt unga män är idag överrepresenterade som utövare av extremistiskt våld, inklusive mord, misshandel och hatbrott (Miller-Idriss, 2020). Gatuvåld var centralt för de högerextrema skinheads som Fangen (2003) följde och ett sätt att uppnå makt och heder. Respekt inom skinheadsmiljön fick man om man deltog i kampen, försvarade de andra om de attackerades och var medveten om möjliga fiender som ville splittra dem, spionera på dem eller attackera dem. Men Fangen menar att våldet och den utåtriktade aggressionen även användes för att trycka ned motsättningar inom gruppen. Gemenskapen baserades inte på ömsesidig sympati och vänskap,

utan på *ideologi*. Det fanns många spänningar mellan medlemmar, vilket gjorde att de inte sällan gav sig på varandra eller hackade på varandra.

Pedagogforskarna Christer Mattsson och Thomas Johansson (2020, 2021a, 2021b, 2022) – som har intervjuat före detta nynazistiska skinheads – menar att våldet används både för att bekämpa ”fienden” (oftast invandrare) och som ett sätt att iscensätta maskulinitet. Våldet genomsyrade skinnskallarnas stil och attityd och var ett sätt att visa lojalitet mot gruppen. För många har våld alltid varit en del av livet. De kommer ofta från dysfunktionella familjer, kände sig alla övergivna av sina föräldrar och utan stöd från vuxna. I vissa fall präglades deras familjer också av våld och missbruk, de flesta var mobbade i skolan. Det var först bland skinnskallarna som de kände sig trygga och starka, och fick erkännande. De blev inte längre mobbade, utan mobbade och skrämde själva istället såväl andra elever som lärare (Mattsson & Johansson, 2021b).

Den nära kopplingen mellan skinheadskulturen och den nynazistiska rörelsen ledde successivt till mer organiserade former av motstånd. Detta innebar vissa begränsningar av det spontana våldet, men våldet fick istället en djupare mening, det gjorde dem till ”ariska krigare”. Samtidigt menar Mattsson och Johansson (2021b) att det var primärt möjligheten att utöva våld – snarare än ideologisk övertygelse – som gjorde att de unga männen sökte sig till högerextremismen (jfr Kimmel, 2018). För vissa informanter upphörde inte våldet heller efter att de lämnat den nynazistiska rörelsen. Den frekventa användningen av våld skapade till slut vad Mattsson och Johansson (2021a) kallar för ett ”våldsamt maskulint habitus” (s. 403) där känslor (förutom ilska och aggression) sågs som omanliga och förknippade med homosexuella män.

Liknande relation mellan våld och manlighet kan identifieras bland högerextrema i andra länder. Antropologen Michalis Petrou och kulturgeografen George Kandyli (2016) har följt Gyllene grynings verksamhet i landsbygdsmiljö i Grekland och menar att det nynazistiska partiets beredskap att använda våld tycks tilltala, snarare än alienera, potentiella supportrar. Författarna menar att Gyllene gryning fick sin stora framgång just på grund av löften om våld. De demoniserade invandrarna och gav dem skulden för kriminalitet, exploatering av ekonomiska resurser som borde reserveras för greker, omoral och förlust av etnisk homogenitet. De förtjänade därför av att utsättas för våld. De uppmanade också till våld mot korrupta politiker som förtjänade att bli ”straffade” för att ha fört landet till ruinens brant. Det våld som Gyllene gryning använder sig av, och uppmanade de unga männen i studien att använda, sågs som bevis på manlighet och på att bli vuxen. Åberopandet av en maskulin identitet och dess uppvisande tycktes överskugga de negativa representationerna av Gyllene grynings våld.

Män som har varit engagerade i vit makt-miljöer i USA berättar i intervjuer att de idealiserat våld och en våldsam livsstil och såg det som ett uttryck för att vara en riktig man. Maskulinitet i dessa sammanhang konstruerades ofta i termer av hårdhet och vilja att använda fysiskt våld. Till exempel föredrog en av informanterna i en studie knytnävsslagsmål framför skjutvapen eftersom det är mer ”intimt” (Windisch et al., 2018). Våld är något som ”alfahannar” ägnar sig åt medan att skjuta eller bomba människor på avstånd ansågs vara svagt och feigt. Informanterna såg våld och slagsmål som bevis på manlighet, oavsett om individen vann eller förlorade (jfr Uhnoo, 2011). För dessa individer stärkte våld självbilden av att vara ett ”bad ass” och en ”arisk krigare” (Windisch et al., 2018).

Idrott och kroppskultur

Våld får inte bara betydelse i gatuslagsmål och demonstrationer utan också i träning och idrott. Ett relativt nytt sätt för våldsbejakande högerextrema grupperingar att rekrytera ungdomar är kampsport och Mixed Martial Arts (MMA) (Miller-Idriss, 2020). Detta har bland annat att göra med att MMA för med sig ett budskap om vältränade manliga kroppar, vilket högerextrema knyter till att vara redo för att försvara landet, att delta i gatustrider, slagsmål och det kommande raskriget. Det uttrycker enligt Miller-Idriss (2020) också ”idealiserade kollektiva egenskaper som nationell styrka, virilitet och manlighet” (s. 95).

Samtidigt har kroppskultur varit centralt inom nazistiska och fascistiska rörelser länge (Ponzio, 2015). Kampsport är inte heller en unik företeelse, utan våldsbejakande extremhögern lyfter allt mer ett skötsamhetsideal (Miller-Idriss, 2020). Om fylla och gatubråk idealiserades inom skinheadskulturen (Fangen, 2003), så hyllas idag träning, renlighet och avståndstagande från alkohol och droger. Detta synliggörs i en studie av videor som Svenska Motståndsrörelsen (SMR) – sedermera Nordiska Motståndsrörelsen – och andra svenska högerextrema grupper publicerat på Youtube, inte minst i deras utomhus- och träningsvideor, som förutom våld betonar militarism, fysisk hälsa och manlig kamratskap (Ekman, 2014).

Renlighets- och träningsidén synliggörs även hos den svenska youtubern ”The Golden One” (Marcus Follin). Enligt Strick (2020) är han inte explicit rasistisk, utan denna synliggörs genom en kritik av feminism och mångkultur, som han menar underminerar den vita rasen. Han blandar ett högerextremt budskap med att sälja hälsokostpreparat och träna i naturliga miljöer som knyter an till nordisk mytologi och uppmaningar till en hälsosam livsstil. Han menar att ”Vi ska alltid klä oss väl och passande för tillfället” och ”Vi ska vara välmående och söka leva upp till idealet om ’en sund själ i en sund kropp’” (i Stern, 2019, s. 115). The Golden One skapar en estetik som kan definieras som ”nordisk

kitsch”, där han knyter an till vikingar och nordisk mytologi – som en slags serietidningsversion av Tor – eller spartanska ideal (med rustning) och datorspel som Warhammer, ofta med bilder där han flexar sina muskler i naturen. Han uppmanar sina följare att träna, sluta titta på pornografi och återupptäcka den ”vita” traditionen, hedern och tryggheten (Strick, 2020).

Sexualitet

Våldsbejakande högerextremism formulerar ofta hotet mot den vita rasen som ett hot mot heterosexualitet. Högerextrema är besatta av sex mellan personer från olika raser och människor av blandad härkomst eftersom de utgör själva sinnebilderna för farorna med att överskrida rasgränser. Även om detta är en extrem uppfattning, så är den och andra högerextrema idéer om kön och sexualitet inte alltid så annorlunda än föreställningar om inte minst heterosexuell maskulinitet som återfinns i andra delar av samhället och i det politiska etablissemanget (Ferber, 2000). Vit maktrörelsens föreställningar om ras har exempelvis delvis sin grund i upplysningsidéer och inte minst den svenska botanisten Carl von Linnés taxonomi som knöt fysiska egenskaper till karaktärsdrag och kulturella och rasmässiga drag. Till exempel definierade Linné européer som ”milda, skarpa, uppfinningsrika [...] styrda av seder”, medan afrikaner är ”sluga, otåliga, försumliga [...] styrs av sina nycker” (i West, 1982, s. 56). Högerextrema idéer är också rotade i kulturella föreställningar om betydelsen av ras och nödvändigheten av rasmässig eller etnisk segregation, som har varit vanlig, och fortfarande har visst stöd i USA (Ferber, 2004).

Våldsbejakande högerextrem ideologi knyter könsskillnad till hierarkier mellan såväl kön som raser, skillnader som anses vara essentiella (antingen på grund av biologi eller Gud). Dessa åsikter är del av en större backlash mot kvinnors och icke-vitas rättigheter (Bjork-James, 2020; Ferber & Kimmel, 2008) och kan identifieras i högerpopulism (Kelly, 2017). I samtida högerextrem diskurs är könsmissiga och rasrelaterade skillnader sammanlänkade; de förra anses vara väsentliga egenskaper som skiljer raser från varandra. Skillnaden mellan vita män och kvinnor framställs som en faktor som gör den vita rasen överlägsen.

Till detta kan även synen på manlig sexualitet föras, där många inom extremhögern är kritiska till pornografi och onanerande (t.ex. Proud Boys, Golden One). Denna kritik är inte ny inom miljön, som åtminstone sedan 1970-talet har sett pornografi som en judisk konspiration (Kerl, 2020). Det påstådda beviset för detta anses vara att judar har dominerat industrin, på samma sätt som de menas ha makten i resten av Hollywood. Målet för judarna påstås vara att skada den europeiska civilisationen genom att kontrollera den manliga orgasmen. Detta anses ske på två sätt. För det första är högerextrema rädda att vita unga män kommer att börja tända på män som har sex med andra män eller transpersoner,

eller svarta män som tillfredsställer vita kvinnor. För det andra så kommer de att fastna i porrberoende, vilket gör att deras manlighet riskerar att bli förslappad och att de kommer att förlora sin fortplantningsvilja (Kerl, 2020).

Våldsbejakande högerextrema är inte bara oroad över heterosexuella mäns sexualitet, utan också över ”avvikande” sexualitet som används i försök att få gehör för sina åsikter (Claus & Virchow, 2017). På 1960-talet fokuserade de sin kritik mot pornografi, på 1980-talet kritiserade de homosexuella i samband med HIV, där de inte minst betonade att sjukdomen kom från Afrika och spreds av afrikanska män i Europa, men också att sjukdomen var ett resultat av ett dekadent samhälle. Under senare decennier har homosexuella, pedofiler – men också muslimska män – demoniserats. Dessa grupper har på olika sätt ansetts att hota samhällets stabilitet. Sexuallösligheten och särskilt pedofilen är ett relativt framgångsrikt sätt att mobilisera eftersom högerextremas åsikter i frågan överlappar med allmänhetens (Claus & Virchow, 2017).

Under senare år har ”det stora folkutbytet” varit den idé som högerextremismen mest framgångsrikt har lyckats sprida och återfinns nu bland högerpopulister. Enligt konspirationsteorin är den vita rasen hotad på grund av invandring men också på grund av feminism, kvinnors ekonomiska och sexuella oberoende, sexuella relationer mellan olika raser och fallande födelsetal (jfr Ekman, 2022). Idén om det stora folkutbytet handlar delvis om föreställningar om en icke-vit ”aktiv” sexualitet och vita heterosexuella mäns ”passiva” och förslappade sexualitet där de inte reproducerar sig i tillräcklig grad.

Liksom i andra homosociala miljöer har det dock funnits en viss relation mellan homosexualitet och högerextremism, inte minst bland skinheads (Healey, 1998). I den norska våldsbejakande högerextrema miljön har det funnits homosexuella, och en del av de skinheads som Fangen (2003) intervjuade var fortfarande vänner med dem, medan andra menade att de skulle miss-handla homosexuella om de träffade dem. Homosexualitet utgör ett hot mot skinheadsgemenskapen eftersom det undergräver relationen mellan maskulinitet och styrka, menar Fangen. Den tyska våldsbejakande högerextrema miljön är likt den norska homofobisk, men det har också funnits homosexuella nazister och vissa nazister har förespråkat homosexualitet eftersom de ser det som ett manligt sätt att utöva sexualitet. Homosexuella nazister har tolererats, men aldrig helt accepterats inom rörelsen (Claus & Virchow, 2017).

Antimuslimska grupper

Även om våldsbejakande högerextrema grupper länge har varit kritiska till invandring så har det under senare år vuxit fram våldsbejakande extremism som inte identifierar sig med nynazism eller vit makt och utan främst organiserar sig utifrån att de är ”antimuslimska”. En av de mer kända är English Defence League (EDL), som har sina rötter i engelsk fotbollshuliganism och växte fram sommaren 2009 i kritik mot ”militant islam” och fick stort genomslag bland vit arbetarklass. EDL menar att de inte förespråkar våld, men deras medlemmar har varit engagerade i våldsamma upplopp mot polis och gentemot andra demonstranter; de har också uppmanat andra till våld (Counter Extremism Project, 2019). De EDL-aktivister som brittiska kriminologen James Treadwell och sociologen Jon Garland (2011) intervjuat var före detta medlemmar i fotbollsfirmer, kom från fattiga förhållanden och upplevde sig nedprioriterade av samhället, vilket fick dem att rikta sin förbittring mot muslimer. Även om människors rasistiska våld kan förstås som ett symptom på deras upplevelse av att förlora sina privilegier i ett ständigt föränderligt, mångkulturellt landskap så måste det också förstås som en individuell psykologisk process och individuellt identitetsskapande, enligt författarna.

Kriminologen Elizabeth Pearson (2019) är kritisk till att maskulinitet i forskning om våldsbejakande högerextremism – inte minst i Treadwell och Garlands (2011) studie – framställer män som ”arga, vita, skadade och sårbara [...] som försöker skydda sin sociala status och återvinna sin ifrågasatta maskulinitet” (Pearson, 2019, s. 1262). Hon har följt EDL under tre års tid och ger en nyanserad bild av aktivisternas engagemang, könsideologier och praktiker. Informanterna i hennes etnografi såg sitt engagemang som grundat i erfarenheter av muslimska mäns våld mot dem och en generell upplevelse av utsatthet i sina fattiga områden. Erfarenheter av att bli överfallna av icke-vita män fick en del att tappa tron på välfärdsstaten och dess möjlighet att ge skydd. Det fick dem också att börja identifiera sig som ”vita” som behöver återta ”sina” (tidigare) vita arbetarklassområden. Pearson visar på att de manliga aktivisterna inte bara ägnade sig åt våld och aggression, utan också åt praktiker som inte passar in i föreställningar om en extremistisk maskulinitet. De kunde visa omsorg genom att samla in pengar för veteraner, ge stöd till våldsutsatta och hjälpa hemlösa. Fler kvinnor har dessutom blivit ledare eller frontfigurer för EDL under senare år, vilket delvis förändrat organisationens relation till genus och sexualitet (Pearson, 2020). Dessa ledare ser islam som en patriarkal och sexistisk religion. Men medan en del betonar en nationalistisk och muskulös maskulinitet, betonar andra stöd för kvinnors och homosexuella rättigheter – och jämställdhet har generellt kommit att bli viktigare i rörelsen. Detta, menar Pearson, gör att EDL:s ideologi och praktik numera delvis motsäger varandra. De betonar könsskillnader och inte minst kvinnors behov av mäns beskydd, men i rörelsen återfinns ofta aggressiva kvinnor och omhändertagande män.

Medborgargarden

En annan form av våldsbejakande högerextremism som bara delvis – och inte alltid – är inspirerad av vit maktideologi eller nationalsocialism är medborgargarden. Dessa miliser är ett slags paramilitära grupperingar som balanserar mellan att å ena sidan se sig själva som statens förlängda arm och å andra sidan vara ytterst kritiska till nationalstaten och det politiska etablissemang (Kelner, 2008). Medborgargarden har en relativ lång historia, inte minst i USA (Mulloy, 2004). I en tidig studie fokuserar Kimmel och sociologen Abby Ferber (2000) på de rurala medborgargarden som dök upp på 1990-talet i mellanvästern i USA. Dessa miliser växte fram som en reaktion på de strukturella förändringarna inom jordbruket på 1980-talet, vilket gjorde många arbetslösa. Denna kris, menar Kimmel och Ferber, var framför allt en ”maskulinitetskras” där många vita män på landsbygden kände sig fördömda, sårbara och osäkra på sin manlighet. Det gjorde dem arga och de letade efter någon att skylla på. 1990-talets medborgargarde var patriotiska och antidemokratiska, men också antikapitalistiska – eller rättare sagt, de var fientliga till företag och den federala regeringen. Men det var främst den federala regeringen som utmålades som fienden, inte de storföretag som skapade den rurala omstruktureringen. Till stor del var miliserna också rasistiska, homofoba, sexistiska och antisemitiska. Kimmel och Ferber (2000) menar att milisernas ”paranoida politik” kretsade kring maskulinitet, framför allt genom att framställa den federala statens politik som ett sätt att försvaga vita män. Det var alltså genom en maskuliniserad retorik som miliserna å ena sidan kunde säga sig älska USA men hata sin regering, och älska kapitalismen men hata vissa företag. Miliserna menade att välfärdsstaten hade tagits över av feminister, så att den nu tjänade till att avskaffa vit manlighet. Miliserna såg homosexuella män som promiskuösa och svagsinta, eftersom de har sex med män istället för med kvinnor. Svarta män framställdes som våldsamma hypersexuella djur, besatta av vita kvinnor som de kan våldta, men också svaga, dumma, lata och mindre manliga än vita män (Kimmel & Ferber, 2000).

Senare forskning har nyanserat denna förståelse av medborgargarden, inte minst genom studier av *The Minutemen*, som främst består av äldre vita män, ofta militärveteraner, som sedan 2002 patrullerar gränsen till Mexiko för att hindra migranter att ta sig in i USA. Aktivisterna är inte nödvändigtvis antidemokratiska, utan framställer sig själva som goda medborgare som bevakar amerikanska demokratiska och kulturella traditioner. Minutemen talar om migranterna som kriminella och mexikansk kultur som mindre utvecklad än amerikansk samtidigt som gränsen är i behov ”manligt” skydd (Oliviero, 2011). Men aktivisterna känner också med migranterna och kan delvis förstå de strukturella och ekonomiska förutsättningarna för deras flykt (Shapira, 2019).

Sociologen Harel Shapira (2019), som följt medborgargardet i tre år, menar att de ser nationsgränsen som en plats för patriotism, det är ett instabilt och otryggt rum som behöver försvaras eftersom det inte bevakas tillräckligt av staten. Gränsen ses som farlig, där även tvetydiga tecken anses visa på fara och hjälper till att etablera Minutemens egna handlingar som patriotiska. Detta synliggörs inte minst i det de refererar till som "våldtäktsträd", som finns vid de platser där migranterna slår läger innan de genomför den sista delen av sin "invasion" (Shapira, 2019). "Våldtäktsträden" tros vara platser där flyktingsmugglaren våldtar kvinnor som reser i gruppen. "Våldtäktsträd" identifieras oftast av att en behå hänger från trädets grenar. Berättelserna om "våldtäktsträden" framställer gränsen som en plats för konkurrerande maskuliniteter, där Minutemens dygdiga maskulinitet – som baseras på att skydda den utsatta kvinnan – ställs mot flyktingsmugglarens vidriga "machismo" och den mexikanska mannens omoral. The Minutemens gränsbevakning blir så inte bara ett skydd av USA:s gräns och av amerikanska kvinnor, utan av alla kvinnor. Minutemen iscensätter en slags militariserad manlighet med kläder och organisation som är inspirerade av militären. Maskulinitet görs också genom en könad arbetsdelning där Minutemen inte vill att kvinnor ska vara vid "fronten" utan i baslägret och sköta matlagning och liknande. Uppdelningen av patrullens manliga rum och lägrets feminina plats tillåter Minutemen att framställa sig som modiga män som skyddar sin hemmafront (Shapira, 2019).

Sociologen Amy Cooter (2013) – som följt ett medborgargarde i Michigan – menar att medborgargarden inte självklart är antifeministiska eller rasistiska, utan att de flesta hon träffat skulle bli djupt kränkta över tanken att de skulle premiera vita på något sätt, och stödjer samtida amerikanska värderingar om jämlikhet och inkludering. Männen engagerade sig utifrån en känsla av ansvar för familj och fosterland, att vara redo att försvara sitt land, kamratskap samt politiska åsikter. Medborgargardets maskulinitet grundar sig i en idealiserad och mytologiserad förståelse av nationen och nationell identitet. Genom att delta i aktiviteter vars mål är att skydda nationen menar männen att de respekterar och upprätthåller nationens grundläggande värderingar. Även om de inte menar att de är med i medborgargardet som ett uttryck för manlighet så refererar de till manliga stereotyper, som att ta ansvar för familjen och bära vapen, och många omfamnar traditionella könsroller. Samtidigt var många av männen omhändertagande, stöttande mot varandra och utvecklade nära relationer till andra män. En del var också öppna för transpersoner (när en milisman kom ut som kvinna). Övningar och läger inkluderade också ofta hela familjer och barn, som togs om hand av milismännen (Cooter, 2013).

Under senare år har medborgargarden synts i högerextrema demonstrationer, och uppmärksammades inte minst i samband med stormningen av Kapitolium i Washington D.C. 6 januari 2021. Michael Hoehsmann och David VanDyke

(2022) identifierar två primära grupper i demonstrationerna. För det första fanns det anhängare till Donald Trump, som var vardagligt klädda och försedda med MAGA-kepsar, amerikanska flaggor och alternativhöger-tröjor. De flesta av dessa var inte knutna till någon politisk gruppering och deras närvaro var baserat på desinformation om det påstådda stulna valet och en önskan om att få sina röster hörda. När de deltog i marschen, överträdde bara några av dem barrikaderna. Vidare fanns många medlemmar från medborgargården, alternativhöger och vit makt-grupper som Three Percenters, Oath Keepers och Proud Boys. De var i minoritet men organiserade sig i små team och lånade utrustning, klädsel och taktik från militär och polis. Upploppet präglades av aggression och dominerades av arga vita män. De tog sig över barriader, slogs med polis, krossade fönster, överträdde och ockuperade själva byggnaden, hotade säkerhet och personal, svor och skrek, sökte troféer – allt detta kan ses som försök att skapa en hypermaskulin berättelse om seger över den parlamentariska byggnaden och de som befann sig där (Hochsmann & VanDyke, 2022).

Proud Boys

Proud Boys har under senare år kommit att bli en av de mer kända militanta högerextrema grupperingarna och kan ses som ett medborgargarde. De kan också ses som en del av manofären på grund av sin manliga identitetspolitik (Roose, 2020). Rörelsen startades 2016 av Gavin McInnes – en av grundarna till tidningen Vice – som en slags herrklubb för män att dricka öl och slåss tillsammans. Ideologiskt omfamnar de ”västerländsk chauvinism”, vilket möjliggör för icke-vita män att delta så länge de inte ger vita män ”rasskul”. Enligt McInnes så är Proud Boys antifeministiska och ”anti-SJW” (Social Justice Warrior) men inte alternativhöger. Som han uttrycker det: ”Vi är som althögern, men utan rasismen” (i Stern, 2019, s. 72). Bedömare menar dock att begreppet ”västerländsk chauvinism” används som kod för vita och ”multikulturalism” som en kod för folkmord på vita (Kutner, 2020). Proud Boys riktar sig till män som upplever att den moderna världen inte har plats för dem, och de likställer sig med de herrklubbar som etablerades i samband med kampen för kvinnors rösträtt (De Cook, 2018). Gruppen lockar framför allt till sig unga män och har en broderskapsliknande uppbyggnad och kultur. De knyter ofta an till korstågen, den kristna världen, och uppmanar till att rädda västvärlden och dess kultur. Även om rörelsen betonar den kristna kulturen, så är den religiösa aspekten främst ett sätt att knyta tillbaka till en tid då vita, kristna män hade makten och inte ifrågasattes (Kitts, 2020).

Gruppen ägnar sig åt gatuslagsmål. Våldet riktas ofta mot politiska motståndare, så som autonoma vänsterextrema grupperingar och Black Lives Matter (Kutner, Ihler & Murray, 2021). De har också deltagit i upploppen kring ”Unite the right” i Charlottesville 2017 tillsammans med andra våldsbejakande höger-

extrema grupper och var – inte minst – drivande i stormningen av Kapitolium i Washington D.C. i januari 2021 (Hoechsmann & VanDyke, 2022). Gruppen definieras som en extremistgrupp av amerikanska myndigheter. Flera medlemmar i Proud Boys har gått med i, eller försökt gå med i mer våldsamma och mer öppet antisemitiska högerextrema rörelser, så som Patriot Prayer (Kutner, 2020).

För Proud Boys är våld den primära vägen till att bli man, för dem är våld ”ett sätt att uppnå status, försvara sig själv och sin manlighet och ett viktigt steg för att bli en ’riktig’ man” (Park, 2022, s. 190). Att slåss, så väl i gatuslagsmål som i politiskt motiverat våld är också ett sätt att rädda en manlighet som upplevs vara under attack; ”våld [är] ett sätt att återfå status och makt som en dominant, hypermaskulin man” (ibid.). Denna form av manlighet är lockande för män ”som känner sig maktlösa och nedvärderade av samhället eftersom det legitimerar våld som ett eftersträvansvärt sätt att uppnå makt, status och manlighet” (ibid.; jfr Vitolo-Haddad, 2019).

Medlemmar menar att de lockas till Proud Boys eftersom rörelsen utgör en motkultur och ett ”uppror mot den regressiva vänstern” (Kutner, 2020, s. 18). Andra menar att gruppen lockade dem eftersom de inte ”ursäktade sig och trodde på att slå tillbaka när det var nödvändigt” (ibid.). Vissa hade mer personliga motiv och för att gå med, och menade att gruppen hade hjälpt dem psykologiskt. För de flesta förefaller gruppen vara en trygg plats för män att hysa sina åsikter utan att känna sig kritiserade.

Kvinnor är inte välkomna i Proud Boys, utan rörelsen ser kvinnor främst som möjliga fruar och idealet är att slå sig ned och bilda en familj för att reproducera den västerländska civilisationen, och att indoktrinera sina barn i ideologin (De Cook, 2018). Gavin McInnes menar att kvinnor kränker och tar sig in i mäns områden och hotar deras status, inte minst eftersom de har köpt feminismens budskap. Den manlighet och manliga makt som hotas är såväl privat som offentlig: offentligt av att kvinnor numera förvärvsarbetar, privat av att rollerna mellan män och kvinnor och mäns bestämmanderätt inte längre är självklar. Därför bör män även återta sin makt och position i familjen, bland annat genom att inte vara alltför känslös och kommunikativ med sin partner (Park, 2022).

Soldiers of Odin

I mitten av 2010-talet ökade antalet högerextrema medborgargarden i Sverige, för att sedan sjunka i aktivitet. Bland de mer kända har Soldiers of Odin (SOO) varit, som grundades av en nynazist i Finland 2015. Medborgargardet drevs framför allt av föreställningar om ökad invandrabrottslighet, no go-zoner och shariasanktionerad ”våldtäktsjihad”, som upprörda aktivister online svarade på med uppmaningar att skydda nationen och dess kvinnor. SOO spred sig

till bland annat Sverige. Religionshistorikern Mattias Gardell (2019) menar att gruppen kan ses som en ”performativ artikulation” av vit svensk maskulinitet där svenska män framställs som att skydda ”sin” nation och ”sina” kvinnor från att bli penetrerade av främmande element.

Medievetarna Sarai Aharoni och Élise Féron (2020) för ett liknande resonemang och ser finska SOO som ett slags ”könat” medborgargarde, eftersom deras mål är att skydda de ”egna” kvinnorna från sexuella trakasserier eller andra former av offentligt könsrelaterat våld från migranter genom att patrullera i närheten av flyktingboenden eller stadsdelar med många invandrare. Författarna identifierar fyra former av maskulinitet som används för att legitimera rörelsen. För det första presenterar gruppen sig själva som ansvarsfulla, patriotiska och protektionistiska, vilket kan tolkas som en form av skyddande maskulinitet. För det andra lyfter SOO en militariserad maskulinitet, där militära egenskaper och organisering med träning, distinkt klädsel, lojalitet och tillit mellan medlemmarna är centralt. För det tredje ser de sig själva som statens komplement. Genom att visa stolthet och respekt gentemot militär och polis framställer SOO sin verksamhet som en legitim förlängning av statens skapande av trygghet, samtidigt som de inte vill ersätta dem. Men SOO är i samma andetag kritiska mot politiska eliter och regeringen. Idén att den finska regeringen har ”förstört allt” i samband med en ökning av invandrarrelaterad brottslighet verkar vara utbredd. För det fjärde så skapar SOO en ”inhemsk” maskulinitet. Gruppen är intressant i relation till spänningar mellan sekulära och religiösa grupper i Europa. Dess namn, som syftar på asaguden Odin, knyter gruppen till odinism, som återuppstod i USA, Europa och på andra håll på 1960-talet som en form av ”rasbaserad” hedendom (Löow, 2015). Klädseln och symbolerna har många referenser till vikinga- och korstågstiden, vilket främjar en föreställning om en nordisk ”ursprungsbefolkning” som sekulär, vit, stark och maskulin. Den spelar också på idéer om en hotad nordisk kultur och manlighet (jfr diskussion om vikingen ovan). Användningen av vikingar möjliggör att framställa en manlighet som är överlägsen i styrka, ”rasmässigt ren” och estetiskt tilltalande. Vikingarna representerar den ultimata manligheten; de var riktiga män som ”drack öl tillsammans efter en seger” (Nikunen, Hokka & Nelimarkka, 2021, s. 174). Finska SOO betraktar också den forntida finska guden Ukko som viktig, men föredrar Oden – även om finländare historiskt sett inte var vikingar.

På sociala medier publicerar gruppen ofta foton på vita män som bär liknande svarta jackor som står sida vid sida med ryggen mot kameran, så att SOO-logotypen syns. Dessa bilder förmedlar en känsla av gemensam, manlig kraft och disciplin, ideal om uppoffring för fosterlandet och manligt kamratskap i krig. Soldaten framstår som ”vithetens manliga gränsvakt” som längtar tillbaka till den ”vita nationens [...] gyllene dagar” som också hade tydliga könsuppdelningar (Nikunen et al., 2021, s. 175; jfr Keskinen, 2013). I en analys av svenska

SOO:s sociala medier, menar medievetaren Mattias Ekman (2018) att gruppen står i en fascistisk tradition, där manligt våld är centralt. SOO:s publicerade bilder och videoklipp skildrar ofta fysiskt skrämmande manliga aktivister klädda i svarta uniformer och som gör sig själva till en iögonfallande närvaro på gatorna. Detta bildspråk förkroppsligar en hypermaskulin och våldsamt manlig identitet som är utbredd i extremhögern.

Ensamagerande terrorister

Terrorister som ensamliga genomför attacker eller massmord med politiska och/eller religiösa motiv är ett ökande hot. Våldsbejakande högerextremism och våldsbejakande islamistisk extremism är de vanligaste ideologierna, men många ensamagerande terrorister skapar sin egen ideologi (Spaaji, 2012). Historikern Steve Hewitt (2019) analyserar ett fall i Kanada på 1960-talet, Paul Joseph Chartier. Hewitt menar att det är svårt att placera in Chartier i en politisk eller religiös ideologi, utan att hans terrorism handlade mer om missnöje och känsla av misslyckande. Chartier hade svårt med att leva upp till de manliga efterkrigsidealerna – med betoning på klassresa, äktenskap, familj och att kunna vara familjeförsörjare – vilket han skyllde på ett korrupt politiskt system. Till slut utförde han ett extremt våldsdåd för att slå tillbaka mot dem han menade var ansvariga för hans misslyckanden i livet. Hewitt menar att det finns ett tydligt samband mellan våldsbejakande extremism och ilska, alienation och misslyckande med att möta medelklassnormer för manlighet.

Känslan av misslyckande tycks vara vanlig även bland samtida ensamagerande terrorister. En genomgång av 68 dåd i USA efter 2001 visar på att många (81%) erfor riskfaktorer relaterade till att leva upp till maskulinitetsnormer vilka skapade ett hot mot deras identitet och bidrog till förövarnas väg mot våld. De riskfaktorer som identifieras är relaterade till tidigare kontakt med polis, problem i familjen eller romantiska förhållanden, ekonomiska bekymmer samt problem i skola eller arbete (Windisch, 2021). Arbetslöshet, exempelvis, kan vara en riskfaktor kopplad till maskulinitet i det att det blir svårt för mannen att leva upp till normer kring att vara familjeförsörjare eller att ha en karriär. En del av attackerna var direkt relaterade till att förövaren hade blivit sparkad från sin arbetsplats och valt att ge igen. Före terrorattackerna så hade 41 procent av förövarna utövat våld mot kvinnor, ofta i nära relation (Windisch, 2021; jfr McCulloch et al., 2019; Silva et al., 2021).

En av de mer kända ensamagerande terroristerna under senare år är den högerextreme Anders Behring Breivik, som 2011 sköt 69 personer på ett socialdemokratiskt ungdomsläger samt sprängde en bomb i regeringskvarteren i Oslo, som dödade ytterligare åtta personer. I sitt manifest hyllade Breivik 1950-talets hemmafruideal, en utopi som han menade förstördes av ”kulturmarxism”,

feminism, den nordiska jämställdhetsmodellen och en allmän försvagning av den patriarkala mansrollen (Walton, 2012). Enligt Breivik så utnyttjade kvinnor feminismen för att uppnå status som offer, börja straffa europeiska män och ge privilegier till andra utvalda grupper genom positiv särbehandling. Religionens försvagning och den förändrade sexualmoralen (inklusive p-piller och abort) liksom konsumtionskapitalism har även varit instrument för detta (Walton, 2012). Som svar förespråkade Breivik mord på kvinnor, men också att återinsätta patriarkatet genom att stärka faders rättigheter och bestämmande inom familjen, sänka andelen skilsmässor och avkriminalisera äga. Vidare menade han att sex endast bör ske inom äktenskap, abort förbjudas och kvinnor avskräckas från att göra karriärer (Walton, 2012).

Den politiska psykologen Barry Richards (2014) menar att Breiviks dåd delvis behöver förklaras utifrån hans sårbara maskulinitet och storhetsvansinne. Enligt Richards drevs Breivik av att försöka hantera sin upplevda förnedring och genom sina våldsamma handlingar försökte återupprätta sin kultur och sin manlighet. Bakom Breiviks förakt för islam låg en omedveten fantasi om en hotad maskulinitet – både på en samhällslig nivå och direkt mot hans manlighet. För att skydda sig mot sin sårbarhet utvecklade han en grandios självbild, som kan ses som en kompensation för en underliggande känsla av en ”misslyckad manlighet” (Gullestad, 2017, s. 212).

Sociologen Fredrik Wilhelmsen (2021) å sin sida menar att Breiviks världsbild kan förstås både som en form av ”generisk fascism” och en slags identitetspolitik med krav på erkännande av vita, heterosexuella män. Breiviks vision om en ”europeisk kulturell renässans” handlade inte bara att återuppliva ett vitt, homogent, ”kristet” samhälle, utan också om att återupprätta patriarkatet. Breiviks manifest bär tydliga spår av högerextrema föreställningar om civilisationens förfall, inte minst när han påstår att det pågår ett tyst folkmord med allt lägre födelsetal bland vita kvinnor, feminism och ökad muslimsk invandring (jfr ”det stora folkutbytet”; Ekman, 2022).

Breiviks syn på kvinnor är ambivalent. De framstår som moralisk rena och fysiskt svaga på 1950-talet, men som korrupta och politiskt starka från 1960-talet och framåt. En annan motsägelse – som även återfinns i antimuslimska miljön – är att å ena sidan framställs muslimska män som hot mot kvinnor, liberala värderingar och kvinnors rättigheter, å andra sidan så är han kritisk till, och attackerar just kvinnors rättigheter eftersom de anses underminera mäns överordning och feminister anses vara i maskopi med muslimer. Ytterligare en motsägelse är att Breivik å ena sidan kritiserar feminismen för att saluföra sitt eget offerskap och alliera sig med andra förmenta offer, å andra sidan beskriver han sig själv och män generellt som offer för feminismen. Han menar att pojkar idag växer upp i en kultur där maskulinitet demoniseras och att skolsystemen ser dem som

problem. Vidare menar han att vi lever i ett ”faderlöst” samhälle, ett samhälle där traditionella manliga värderingar ”förlöjligas” och ”demoniseras”, där män ska vara feminina och ha en ”vag” könsstatus, och där faderlig auktoritet har ersatts av en feminiserad folkuppfostran på dagis och skola (Wilhelmsen, 2021).

Våldsbejakande högerextremism som bevisande av manlighet

Den amerikanske sociologen Michael Kimmel har i en rad publikationer utforskat relationen mellan maskulinitet och våldsbejakande extremism, inte minst inom högerextremism (Ferber & Kimmel, 2004; Kimmel, 2003, 2007, 2018). Han har intervjuat unga män som varit aktiva inom vit makt-miljöer, däribland i Sverige. Centralt i Kimmels förståelse av våldsbejakande högerextremism är att maskulinitet är något som män ”gör” framför allt gentemot andra män. Han menar att ”manlighet är ett homosocialt iscensättande. Vi prövar oss själva, genomför heroiska bedrifter och tar enorma risker eftersom vi vill att andra män ska bekräfta vår manlighet” (Kimmel, 1994, s. 129). Detta leder honom till argumentet att unga män inte söker sig till våldsbejakande extremism av ideologisk övertygelse, utan för att bevisa sig själva som män.

Kimmel (2007) menar att många ex-nazister ser engagemanget som ett sätt att säkra en manlig identitet och få gemenskap, där rätt kläder, drickande och våld var avgörande för att ses som manlig (jfr. Fangen, 2003; Mattsson & Johansson, 2021b, 2022). De som engagerat sig i våldsbejakande högerextrema grupperingar – inte minst tonårspojkarna i Sverige – gjorde enligt Kimmel det inte av ideologiska skäl, utan för kamratskap och möjlighet att slåss, och för det bevisa sig som män: ”De känner sig som misslyckade män, män som behöver bevisa sin manlighet, som behöver känna sig som riktiga män, men som ständigt motarbetas” (Kimmel, 2018, s. 20). Den politiska ideologin spelade en relativt liten roll för dem, enligt Kimmel: De var ”överlåttna till ett maskuliniserande projekt, inte till en nationalsocialistisk ideologi” (2007, s. 216). Men ibland fungerade ideologin som ett slags teoretiskt stöd för deras manlighet, inte minst använde de en rasistisk ideologi för att hävda sina rättigheter.

De som söker sig till högerextrema kretsar, menar Kimmel (2007), är framför allt alienerade, unga tonårspojkar, i behov av en manlig identitet, som har varit mobbade i skolan och som kommer från svåra familjesituationer samt behöver göra tonårssuppor. Detta, tillsammans med sociala och ekonomiska utmaningar, lämnade dem med en känsla av att ha blivit ”emasculated” (svenska: kastrerade, försvagade; Kimmel, 2018). Det samma gäller män som ansluter sig till andra våldsbejakande högerextrema miljöer (Ferber & Kimmel, 2008), som ofta kommer från lägre medelklass i nedåtgående social mobilitet. Förlorad makt

och privilegier får dem att känna sig som offer, diskriminerade och förfördelade, vilket leder till en "paranoid politik" där statens politik ses som avmaskulinerande. Därför betonar de vikten av att återupprätta manlighet, bland annat genom att ta till vapen (Ferber & Kimmel, 2008).

Att gå med i våldsbejakande högerextrema grupper blir ett sätt att hantera skammen som kommer från att vara "misslyckade män" (Kimmel, 2018, s. 19). Istället för att rikta hotet mot sin manlighet inåt genom depression eller missbruk, så riktar de det utåt genom att utöva våld mot det de anser är ansvariga för avmaskulineringen: det politiskt korrekta, multikulturella samhället, som de upplever har tagit ifrån dem deras privilegier som vita män. Våldsbejakande högerextremism blir här lockande eftersom den menar sig vara "ett motgift till [...] samtidens sociala problem genom att lova att stärka män som känner att de inte längre har någon makt" (2018, s. 145). Väl i miljön radikaliserades de unga männen, de "engagerar sig och blir sedan rasister" poängterar Kimmel (2018, s. 151). Så istället för rasism menar han att maskulinitet utgör både "den psykologiska drivkraften för unga män att gå med i dessa grupper och det sociala kitt som håller dem kvar" (s. 13).

Våldsbejakande islamistisk extremism

Forskning om våldsbejakande islamistisk extremism i västvärlden är betydligt mindre än den om våldsbejakande högerextremism – i alla fall forskning med ett tydligt fokus på maskulinitet. Det finns dock en del maskulinitetsforskning som studerat våldsbejakande islamistiska extremister eller rörelser i globala Syd (Aslam, 2012; Chiovenda, 2019; Duriesmith & Ismail, 2019; Khoja-Moolji, 2021). Likt annan forskning i frågan så har den mesta maskulinitetsforskning tillkommit som ett svar på 11 september och andra terroråd i väst, och den ökade uppmärksamhet som riktas mot olika former av våldsbejakande islamistisk extremism som ett säkerhetshot. Denna forskning kan grovt delas upp i tre fåror. En stor del av forskningen har ägnat sig åt att analysera tal och publiceringar på sociala medier gjorda av al-Qaida, särskilt dess ledare Osama bin Laden. Under senare år så har allt fler studier analyserat rekryteringsmaterial och videor publicerade av Islamiska staten (IS). Slutligen finns ett mindre antal studier som bygger på intervjuer och annat material med aktiva eller före detta våldsbejakande islamistiska extremister.

al-Qaida

Kriminologen James Messerschmidt och historikern Achim Rohde (2018) menar att Osama bin Ladens formulerade en ”jihadistisk global hegemonisk maskulinitet”, som befinner sig i en diskursiv och delvis militär maktkamp med västvärlden och särskilt USA och dess män. Denna maskulinitet är hård och militant – till och med våldsamt – men anses vara ett nödvändigt försvar mot västerländsk militär aggression för att kollektivt ”befria islams heliga platser” och försvara muslimska kvinnor och barn. bin Laden uppmanade unga män att gå med i ett ”defensivt jihad” som är nödvändigt för att skydda umma – den världsomspännande gruppen av muslimer – från den oheliga alliansen av ”korsfarare” och judar. Umman blir i bin Ladens tal en plats där heder förhandlas eftersom muslimska män domineras av icke-muslimska män. Ummans rättmätiga position knyts till maskulin dygd, medan dess nuvarande tillstånd som ett (passivt) offer reflekterar kvinnlighet. Denna feminina position utmanar mäns heder mer än kvinnors, ett våldsamt jihad är därför en maskulin skyldighet (Fricano, 2012). Det våldsamma försvarandet av hedern ses som ett manligt ansvar, vilket återspeglas i bin Ladens uttalande, ”Mandomen genomborrar krigares strupar, inte puberteten” (s. 167). Han delade upp världen i skurkar, offer och hjältar. Heroiska (muslimska) män är de enda med tillräckliga färdigheter och ädla egenskaper för att besegra alla skurkar som hotar ett offer. Han framställer sig själv på så sätt som en heroisk manlig beskyddare av umman.

bin Laden knöt i sina tal maskulinitet till våld, och lovordade de som bombade två amerikanska ambassader i Afrika 1998 som ”riktiga män” och talade om 11 septemberterroristerna som ”dessa hjältar, dessa sanna män, dessa stora jättar” (Langman, 2021, s. 6). Samtidigt hånade han de amerikanska truppernas påstådda ”svaghet, skörhet och feighet” och menade att USA har många vapen ”men de har inga män” (ibid.). al-Qaidas ledare tycks därmed mäta sin manlighet mot Amerika, och varje dödad amerikan bekräftade hans överlägsna maskulinitet. Messerschmidt och Rohde (2018) menar att bin Ladens tal måste förstås som uttryck för försök att hantera ett ”manligt misslyckande”. Misslyckandet kopplas till global ojämlikhet genom USA:s imperialism, vars ”skurkaktiga” metoder utmanar hos muslimska icke-statliga aktörer, inte minst bin Ladin och hans krigare. På liknande sätt knyter psykologen Peter Langman (2021) bin Ladens våld till försök att övervinna sin förödmjukelse och ”sårade” manlighet. Förödmjukelsen rör den generella känslan av förnedringen av islam, men var också knuten till hans skadade öga, som han dolde för de flesta. Langman menar att bin Laden kan ha känt sig förnedrad även på grund av skolmisslyckande, för att han misslyckades i sina affärer, förlorade stora pengar i familjeföretaget och inte var omtyckt i organisationen.

Islamiska staten

Under senare år så har forskningen allt mer uppmärksammat Islamiska staten, där flera studier har fokuserat på deras medieproduktion, och särskilt rekryteringsvideor, som till stor del är tänkta att locka unga män till sig genom att använda ”hypermilitariserade, hypermaskuliniserade och särskilt våldsamma motiv för att framställa dess kämpar som symbolen för riktiga män” (van Leuven et al., 2016, s. 107). I IS videor återfinns ofta krigare i koreograferade strider i slowmotion och som poserar på tillfångatagna fordon eller över fiendens lik. Dessa våldsamma bilder synliggör en maskulinitet som skapas i relation till andra män (jfr Kimmel, 1994). Den apokalyptiska striden mellan gott och ont kan särskilt tilltala unga män som känner sig omanliga och som har tappat kontrollen över kvinnor och sina egna liv; IS matar denna önskan om våldsam och rättfärdig manlig dominans över kvinnor och otrogna män (van Leuven et al., 2016). Rörelsen utlovar även sina krigare att få gifta sig, få ett hem och ett månadsbidrag – något som kan vara en motiverande faktor att ansluta sig eftersom många rekryter är kriminellt belastade eller arbetslösa (van Leuven et al., 2016). Män från andra länder, särskilt de som inte krigar, ses som omanliga och skambeläggs genom att peka på att gravida kvinnor reser till Syrien för att ansluta sig till IS och att sekulariserade mannen i väst har förlorat sin manlighet eftersom han inte längre är patriark och familjeförsörjare – vilket IS menar har gjort kvinnor i väst förvirrade. Målet är att uppfostra barn och skapa en värld där mannen har makt och beskyddar sin familj, som respekterar honom, där han inte längre är omanlig och diskriminerad i samhället (van Leuven et al., 2016).

IS rekryteringsfilmer kännetecknas inte bara av extremt barbari och våld, utan också av en manlig gemenskap (Crone, 2021). I en video så skildras ett dussin tysktalande krigare, som framställs som hypermaskulina och dominerande. Även om de verkar vara starka, kraftiga och muskulösa, är maskuliniteten inte lokaliserad i den fysiska kroppen utan skapas främst genom militärkläder, vapen, skottsäkra västar, pråliga klockor, smycken, patronbälten och walkie talkies. Men framför allt produceras denna IS-maskulinitet i samspelet mellan män. I rekryteringsvideorna är männen inte distinkta individer, utan alltid en del av homosociala sammansättningar, som uttrycker den njutning män kan ha av att vara tillsammans utan kvinnors störande närvaro (Crone, 2021)

Sociologen Manni Crone (2021) menar att den heroiska maskuliniteten i IS videor inte är kopplad till mod utan till dominans. Krigarna i videon utsätter sig aldrig själva för någon fara, utan njuter av att skjuta handfångslade fångar bakifrån – en handling som normalt skulle betraktas som feg. Heroisk maskulinitet är alltså inte nödvändigtvis relaterad till mod utan till en pervers dominans av fienden, men också av kvinnor. Dessa kvinnor är frånvarande i filmerna, men krigarna talar om dem bland annat genom att i rekryteringstalen uppmana sina ”kära bröder” att agera och rädda sina systrar.

Kriminologen Elisa Impara (2018) menar att de statiska, ikoniska bilderna av avrättningar förmedlar budskapet att Islamiska statens krigare är en oövervinnerlig makt som kan attackera när som helst. Makt och underordning förstärks av att bödlarna bär vapen, som dolkar och kulsprutor, vilket är halshuggningens syften; de är också ett iscensättande av manlig virilitet. Halshuggningsvideor kan ses som en iscensättning av ”vedergällande förnedring” och som att sälja ”en fantasi om maskulinitet” (Johansson, 2018, s. 6). Detta inkluderar att tvinga fångarna att bära kläder som liknar de dräkter som bärs av fångarna i Guantánamo-fängelset, och tvinga dem att knäböja i underkastande ställningar vid fötterna på deras bödel som står över dem, med benen isär, maskerad, klädd i svart från topp till tå. Det våld som IS utövar genom bilder och filmer kan, likt al-Qaida tidigare, ses som ett uttryck för ett ”manlighetskrig” där västvärlden och deras fiender tävlar med sina ideal och manifestationer av maskuliniteter, menar etnologen Anna Johansson (2018). Brutaliteten i videorna är tänkt att skrämja fiender och framkalla upprördhet från internationella medier, men är också ett betydande inslag i utförandet av en ”jihadistisk hypermaskulinitet” som syftar till att utmana de västerländska maskulinitetsidealen (Johansson, 2018).

Våldsbejakande islamistisk extremism i väst

Sociologen Joshua Roose (2020) menar att grogrunden för våldsbejakande islamistisk radikaliserings i väst återfinns i de ”känslomässiga sår” som många muslimer – inte minst unga muslimska män – upplever av att de stigmatiseras i sina väster-

ländska samhällen samtidigt som samhällena kräver att de ska integreras och omfamna de dominerande värderingarna i samhället. Islam blir ofta en viktigare del av identiteten när de känner sig hotade, möter fördomar och social press. En del växer upp och lyckas i skola och arbetsliv, men en del andra gör inte det. De blir arga, alienerade från både det bredare samhället och muslimska grupperingar. För många av dem som dras till islam utifrån dessa erfarenheter blir salafism lockande, vilket Roose (2016) inte minst visar i en fallstudie av den våldsbejakande extremistiska islamistiska gruppen Benbrika Jama'ah, som främst bestod av unga muslimska män och som var de första som blev arresterade och dömda utifrån ny antiterrorlagstiftning i Australien. Roose menar att gruppen var fientlig till andra muslimer, särskilt de med en politik och övertygelse som låg nära deras egen. Detta menar han synliggör den känsla av isolering som gruppmedlemmarna upplevde och bristen på erkännande inte bara från samhället i stort, utan också från andra muslimer. Benbrika Jama'ah kan ses som en form av protestmaskulinitet där medlemmarna försökte återvinna sin värdighet. De unga männen i gruppen hade låg utbildning, svag anknytning till arbetsmarknaden, kriminell bakgrund och få kontakter, vilket omöjliggjorde såväl social mobilitet som att få inflytande inom muslimska kretsar. Deras "aggressiva hypermaskulinitet" synliggjordes i hot om att skjuta eller slå motståndare, vilket Roose menar avslöjar brist på kulturellt kapital och motståndskraft för att kunna hantera problem på mer konstruktiva sätt.

Roose (2020) menar att viss våldsbejakande islamistisk radikaliserings – inte minst IS-krigarnas resor från västländer som Australien till kalifatet – kan ses som en förändring vad gäller maskulinitet i termer av position (i relation till andra maskuliniteter). Resan kan ses som en resa från en underordnad maskulinitet i väst till en hegemonisk maskulinitet i Islamiska staten (jfr van Leuven et al., 2016); i båda positioner är dock "hypermaskulinitet" centralt, vilket inkluderar bejakande av våld. En annan viktig aspekt i radikaliserings och resan till IS är känslan av skam. Många IS-resenärer hade en kriminell bakgrund, inte sällan med missbruk och många sexuella partners. Genom att gå med i IS så fick de förlåtelse för sina synder och blev hyllade som krigare och potentiella martyrer.

Statsvetaren Roxanne Euben (2015) menar att förnedring av muslimer är centralt för att förstå våldsbejakande islamistisk extremism. Islam anses vara förnedrad och islamistiska extremister uppmanar till att återgälda förnedringen. De ser förnedring av islam som att de med större och oförtjänt makt gör muslimer "impotenta" – ett tillstånd som bryter mot naturliga sexualitets- och könsnormer. Detta kräver en vedergällning för att den förlorade känslan av handlingskraft och den korrekta hierarkin mellan män och kvinnor, och muslimer och icke-muslimer återställs. Centralt i frågan om förnedring är kvinnors kroppsliga integritet, vilket tjänar som spegel för muslimsk manlighet: Eftersom kvinnlig renhet återspeglar mäns förmåga att skydda, kräver kränkningen av en kvinna att

mannen behöver skapa upprättelse omedelbart. Denna hederskultur definierar kvinnlighet i termer av sexuell renhet, och maskulinitet i termer av virilitet, faderskap och makten att hålla utomstående borta från sin kvinnliga släkting. Förnedringen som många våldsbejakande islamistiska extremister upplever handlar delvis om globalisering, men inte minst att den traditionella genusordningen är i kris, där feminismens framfart och den ökade jämställdheten har underminerat patriarkatets legitimitet och "feminiserat" manligheten. Som svar på denna förnedring krävs det att muslimer återupprättar manligheten och islams guldålder (Euben, 2015).

Som ovan nämnt menar Kimmel (2018) och andra (t.ex. Mattsson & Johansson, 2022) att unga män söker sig till våldsbejakande högerextrema miljöer mer för att hantera identitetsfrågor – där maskulinitet är avgörande – än ideologiska. Kimmel (2018) menar dock att hos våldsbejakande islamistiska extremister tycks radikaliserings vara mer knuten till ideologisk övertygelse, "de är den enda grupp i det extremistiska landskapet där kognitiva möten med texter är en inkörsport" (s. 198). De män han har intervjuat förefaller också ha varit mer aktiva i sin radikalisering än skinnskallarna, bland annat genom att ha åkt till Pakistan för träning. Men även här menar Kimmel att männens projekt handlar om att bevisa sig som män: "de söker upprättelse som män i en värld som förnekar dem deras manlighet" (ibid.). De upplever att deras manlighet hotas av USA:s politiska dominans och av att västvärldens normer spridit sig till muslimska länder. Kimmel menar att:

Terrorism underblåses av en giftig blandning av antiglobaliseringspolitik, islamisk teologi och våldsamt kvinnohat – och ett behov av manlig validering, ett behov av att göra anspråk på, eller återta en legitim status som man. (s. 195)

Den marginalisering som tycks avgörande för våldsbejakande islamistisk radikaliserings skapas intersektionellt, menar sociologerna Sune Qvotrup Jensen och Jeppe Fuglsang Larsen (2021). Det är i synnerhet manliga muslimer från lägre klasser som uppfattas som problematiska bärare av patriarkala former av maskulinitet i väst. Detta förpassar muslimska arbetarklassmän till samhällets utkant och de kommer att förkroppsliga en "marginaliserad" maskulinitet (jfr Connell, 1995). Att bli förpassad till en position som marginell och problematisk kan upplevas som ett hot mot sin sociala identitet och manlighet. Våldsbejakande islamistisk extremism kan här utgöra ett svar eftersom den utlovar en remaskulinisering som visserligen anses illegitim av stora delar av samhället, men som är heroisk och tydligt manlig inom gruppen.

Att se våldsbejakande islamistiska extremister enbart som människor som reagerar mot marginalisering och utanförskap kan dock leda till att de uppfattas

som offer, menar historikern Ümit Necef (2016). De reagerar också mot jämställdhet och sexualmoralen i det senmoderna samhället (jfr Olsson, 2020). Att ta hänsyn till deras reaktion mot grundläggande liberala demokratiska värderingar synliggör också att de är aktörer som försöker – om än missriktat – att utöva ett mått av kontroll över sina liv (Necef, 2016).

Ibland kan muslimska män och inte minst våldsbejakande islamistiska extremister omfamna det stereotypa utpekandet som ofta finns i västerländska media och policy av dem som terrorister. I en dansk intervjustudie framstod våldet som något som skulle befria männen från känslan av förminskande och marginalisering (Greenwood, 2019). Det fick dem att ”räta på ryggen” och att delta i jihad och försvara umma gjorde dem till ”hyllade mujahadiner”. De hade ofta ägnat sig åt (gängrelaterat) våld tidigare, men våldet fick en ny mening i ett våldsamt jihad (jfr Mattsson & Johansson 2021b). Denna våldsbejakande maskulinitet attraherar vissa muslimska kvinnor eftersom männen inte bara pratar om jihad, utan agerar utifrån det och därmed ses som ”riktiga” män (Larsen, 2020).

I en studie av IS-aktivister på Twitter fokuserar Pearson (2018) på hur de reagerar när de eller andra IS-aktivister stängs av från sociala medier. Hon menar att IS strikta könsroller gjorde att avstängningarna snarast drev på att få männen ut i strid. Avstängningarna stärkte också gemenskapen eftersom de såg dessa som förföljelse av muslimer. I sina nya konton berättade männen hur de hade ”överlevt” avstängningarna. Förmågan att ”överleva” online och återvända från avstängning visade mod och heder och den Islamiska statens styrka.

I en annan studie fokuserar Pearson (2020) på ett nätverk kopplat till Storbritanniens förbjudna islamistgrupp al-Muhajiroun. Endast män hade ledande roller i rörelsen och hon fick aldrig tillgång till att intervjua kvinnliga aktivister, trots upprepade försök. Samtidigt så var medlemmarnas praktiker inte alltid lika tydligt könade. Positionen som manlig islamistisk krigare eller mujahid tillät exempelvis en rad olika könade positioner, där vissa var feminiserade. Inte minst så hyllades män som var emotionella, visade känslor och reagerade negativt på exempelvis våld mot barn (jfr Hegghammer, 2017). Just på grund av deras status som män och ”krigare” så kunde de visa känslighet och omsorg, menar Pearson (2020).

Även om våldsbejakande islamistisk extremism till stor del vänder sig mot västvärldens kultur, och inte minst är kritiska till hur mannen i väst har blivit svag och feminiserad, så finns också influenser från västliga traditioner inom delar av miljön. Ovan nämnda gruppering, Benbrika Jama'ah, var intressant nog mycket influerade av västerländsk ungdomskultur (Roose, 2016). Flera av medlemmarna ägnade sig åt simning, australiensisk fotboll och bodybuilding, medan andra

var intresserade av att modifiera bilar – typiskt arbetarklassrelaterade manliga intressen i västvärlden. Slang, svordomar, gatumode, kärlek till bilar och sport genomsyrade gruppens användning av politiska och andliga läror. Gruppen verkade inte uppleva någon motsättning mellan deras salafistiska världsbild och australiensiska arbetarklassinflenser (Roose, 2016).

Ett annat exempel på blandning av våldsbejakande islamistisk extremism och västerländsk populärkultur är det som kallas för ”jihadi rap” och ”jihadi cool”. Genren är liten eftersom strikta tolkningar av islam förbjuder denna typ av musik (och alla instrument de använder sig av). Jihadisk rap anpassar och tillägnar sig hiphopens tradition av svart radikalism och kritik av rasism och social orättvisa (Larsen & Jensen, 2019; Jensen, Larsen & Sandberg, 2022). Den har dock en explicit politisk och religiös dimension som lägger till våldsbejakande islamistisk extremism, till skillnad från muslimsk hiphop som endast hänvisar till islam i bred mening. Oliktänkande och kritik uttrycks både genom en oppositionell stil och genom explicit kritik i rapparnas texter. Kritiken riktar sig ofta mot västerländsk geopolitisk militär aggression och ockupation över hela världen. De militanta maskulina texterna och stilen i sångerna kan förstås som kopplade till föreställning om att sanna muslimska män måste kämpa mot en upplevd västerländsk ockupation av heliga muslimska länder. Fenomenet använder ofta symboler som finns både i ungdomlig gatukultur med islamistisk våldsbejakande extremism, så som skjutvapen. Jihadi-rappare poserar ofta med vapen i sina videor och de klipper in sekvenser från islamistiska krigare som poserar och skjuter med vapen. Den visuella betoningen på vapen i jihadi rap-videor liknar hur hypermaskulin vapenkultur traditionellt har varit en central del av gangstarap och varit ett sätt att symbolisera motstånd och inte minst en form av kriminell manlighet (Larsen & Jensen, 2019). I jihadi rap symboliserar vapen en mer militaristisk maskulinitet. Att posera med vapen och Koranen iförd kamouflagejackor symboliserar en militaristisk maskulinitet, som vissa unga muslimska män i väst kan tycka är estetiskt attraktivt. Det finns inga direkta kopplingar mellan jihadi cool och gatukulturer eller mellan mainstreamhiphop och jihadi rap, men exempel på artister som varit engagerade i svart islamisk hiphop och som sedan radikaliserats till våldsbejakande eller extrema former av islamism (Jensen, Larsen & Sandberg, 2022).

Våldsbejakande vänsterextremism

Grupper på den yttersta vänstern har en historia av väpnad kamp som politisk strategi, inte minst revolutionärt våld vilket många kommunistiska och anarkistiska grupper förespråkade (Alvarez & Tristán, 2016; Briziarelli, 2014; della Porta, 2003). I samband med vänstervågen på 1960-talet började en del grupper i väst att använda våld strategiskt i samband med demonstrationer och en del grupper utvecklades till organisationer som förde en våldsamt antikapitalistisk kamp och terrorism, så som Röda arméfraktionen (Tyskland); Röda brigaderna (Italien), 17 november (Grekland) och The Weathermen (USA). En del våldsbejakande vänsterextremism har haft nationalistiska förtecken, som baskiska ETA och irländska IRA. Dessa grupper dominerades av män och maskulinitet knöts till våld. I Sverige förväntades män inom delar av 68-vänstern att vara militanta och ”riktiga revolutionärer” (Hill, 2010). Den amerikanska gruppen Weathermen (senare Weather Underground), som var verksamma under 1970-talet betonade enligt genusvetaren Lindsey Churchill (2007) styrka och aggressivitet för att lättare slåss i den revolution de planerade. Centralt i gruppens politiska strategi var vikten av ”machismo” för att kunna skapa social förändring. Samtidigt deltog kvinnor i våldsamma aktioner. En annan samtida revolutionär rörelse i USA, Svarta pantrarna, präglades enligt Churchill av ”manschauvinism” och såg ned på Weathermen. Pantrarna menade att de var ”fjolliga”, omanliga och likt flickor och småpojkar.

Dessa och de flesta andra våldsbejakande grupper som uppstod i 68-vänstern minskade kraftigt sin aktivitet under 1990-talet och många av dem har helt upphört existera.

Svarta blocket

Forskningen om samtida våldsbejakande vänsterextremism och maskulinitet är liten och har framför allt fokuserat på den våldsbejakande aktivism som uppstod i de demonstrationer som arrangerades i samband med politiska toppmöten i Europa och USA runt millennieskiftet. Långt ifrån alla inom denna så kallade globala rättviserörelse accepterade våld. Exempelvis var majoriteten av demonstranterna i Washington D.C. 2000 emot våld, särskilt eftersom rörelsen fick negativ publicitet i media och framkallade starka statliga reaktioner – vilket de menade försvagade rörelsen (Adler & Mittelman, 2004). Etnologen Maria Zackariasson (2009) har intervjuat unga män i Skandinavien och deras relation till de våldsamma upploppen i Göteborg 2001. De flesta tog avstånd från bilderna av dem som arga, unga aktivister i våldsamma demonstrationer mot samhället genom att anta en icke-våldsposition. Samtidigt kunde informanterna förstå hur en del demonstranter kunde ta till våld, eftersom ilskan de

upplever kring politiken samt polisens provokationer kan få vissa att ”koka över”. Informanterna betonade dock vikten av att kontrollera sin ilska och sina känslor, även när man blir provocerad i en demonstration. Att de själva var män innebar inte att de sympatiserade med hur män i allmänhet agerar eller med det rådande könssystemet i samhället. Istället ville de representera en annan sorts maskulinitet än det de menar dominerar i samhället, bland annat genom att prata om sina känslor.

Vissa aktivister inom den globala rättviserörelsen, framför allt inom det så kallade svarta blocket, förespråkade dock våld mot egendom och hävdade att demonstranternas våld endast är en reaktion på och självförsvar mot statligt och ekonomiskt våld (Adler & Middleman, 2004). Det svarta blocket är ingen organisation eller grupp, utan en taktik som växte fram i Italien på 1980-talet. I den ingår att svartklädda och maskerade aktivister initierar våldsamt upplopp eller skadegörelse i annars fredliga demonstrationer. Det svarta blocket har ofta knutits till anarkistiska grupperingar (Kolářová, 2009). Flera forskare menar att det svarta blocket reproducerar ett ”maskulint ideal som betonar militant, upprorisk konfrontation” (Juris, 2005, s. 421). Genusvetaren Kateřina Kolářová (2009), som studerat antiglobaliseringsrörelsen vid demonstrationerna i Prag 2000 och i Genua 2001, menar att det svarta blocket försökte ta sig igenom polisens linjer genom att kasta stenar, kullerstenar och molotovcocktails; de kastade tillbaka tårgas till polisen, byggde barrikader och brände bilar. Den här typen av protester är militärliknande och använde fysiskt våld mot motståndare – kravallpolis eller högerextrema – som till övervägande del också bestod av män. Kvinnors deltagande i gatustriderna var lågt, men de kunde agera sjukpersonal i det svarta blocket. De ”kvinnliga” och fredliga protestformerna – som exemplifierades med det ”rosa blocket” i Prag – sågs inom rörelsen ofta som svaga och ineffektiva. Detta menar Kolářová kan förklara varför många föredrog en ”maskulin” konfrontationstaktik: våldet kunde öka chanserna för rörelsens framgång.

I sin studie av demonstrationerna i Thessaloniki 2003 menar antropologen Sian Sullivan (2008) att det svarta blockets maskulinitetskonstruktion hamnar i maskopi med de krafter de kämpar emot. Genom att betona konventionell maskulinitet så som fysisk styrka och manligt kodade metaforer om krig och sport i ”kampen” så medverkade de våldsamma taktikerna till att kvinnor fortsatte att bli missgynnade av de globaliserande krafter som förknippas med den nyliberala internationella ekonomin. Sullivan menar därför att våld inte kan bidra till någon substantiell förändring bortom den flyktiga och individuella känslan av frihet som den våldsamma handlingen skapar. Enligt Sullivan (2008) så har våldet i antiglobaliseringsprotesterna bagatelliserats som manligt tonårsuppror mot ”pappastaten” av en generation som omedvetet längtar efter en ”passagerit” för att uppnå en meningsfull kollektiv identitet. Våldet i antiglobal-

iseringsdemonstrationerna var dock taktiskt och medvetet, där tanken var att synliggöra det (symboliska) våld som präglar nationell och internationell politik och ekonomi. Protesternas våld, menar Sullivan, kan inte ses som terrorism, eftersom det inte riktades mot civila utan var snarare revolutionärt i att det sökte använda våld mot symboler för kapitalism, som polisen och vissa affärs-kedjor. Samtidigt glorifierade de våldsamma aktivisterna våld och militarism. Genom att reproducera ideal om en självupppoffrande manlighet framstod det svarta blockets våld som konventionellt snarare än radikalt och subversivt. Aktivister pressades till att delta i våldshandlingar, vilket återskapade en traditionell och konventionell maskulinitet – oavsett om våldet utförs av män eller kvinnor (Sullivan, 2008).

Sociologen A. K. Thompson (2008, 2010) påpekar att det inte bara är män som deltar i våldsamma protester, även om kvinnor varit underrepresenterade, vilket han menar bland annat har att göra med de associationer som finns mellan män och våld, och kvinnor och offerskap. De kvinnor som deltog i våldsamma upplopp i antiglobaliseringsdemonstrationerna menade att kön osynliggörs i det svarat blocket eftersom de alla klär sig likadant och anonymt: svarta byxor och tröjor, ibland maskerade och med håret instoppat i tröjans huva. Därmed anser Thompson – till skillnad från Sullivan (2008) och Kolářová (2009) – att de våldsamma upploppen kan ses som en plats som ifrågasätter och underminerar kön och könsidentitet.

Jämställdhet, ”maschismo” och våld

Utöver dessa studier av den globala rättviserörelsens demonstrationer på tidigt 2000-tal så har ytterst lite forskning av den samtida våldsbejakande vänsterextremismen fokuserat på maskulinitet. Detta kan ha att göra med att maktrelationer i miljön tenderar att underskattas (Coleman & Bassi, 2011). I den brittiska anarkistiska gruppering som Lara Coleman och Serena Bassi (2011) följde var det främst män som fick tala medan kvinnor, queera och icke-vita tystades – ibland genom aggressiva och nedlåtande kommentarer eller genom att förvänta sig att enbart män genomförde aktioner (jfr Echols, 1989). Männena ägnade sig åt ”direkt aktion” så som att klippa hål på staket, blockera skåpbilar, ta ner skyltar, låsa upp djurburar, bryta sig in i byggnader och att springa från polisen. Dessa fysiska och konfronterande handlingar syftade till att förstöra en liten, men symbolisk del av den befintliga samhällsordningen. Handlingarnas ”systemkrossande” karaktär, fokus på individen och associationen mellan direkt handling och krigsretorik reproducerade bilden av en hjälte som ensam kämpar mot fiendestyrkor för det godas seger över det onda. Detta bildspråk återfinns också när de anarkistiska männen konfronterade polisen eller symboler som representerar ”systemet”. Iscensättandet av den anarkistiska ideal-

mannen konfronterade kapitalets och statens våld, samtidigt som det också reproducerade den manlighet som historiskt har varit redskapet för mycket av detta våld. Coleman och Bassi (2011) menar därför att anarkisternas maskulinitet därmed till stor del förstärkte den politik och världsordning som dessa rörelser försöker kämpa emot.

Liknande motsägelsefulla relationer mellan politiska ideal, maskulinitet och våld har identifierats av sociologen Ann-Dorthe Christensen (2010) i en studie om Antifascistisk aktion (AFA) i Danmark. Hon menar att rörelsen präglades av hypermaskulinitet och machokultur – vilket innebär dominans och förtryck av såväl kvinnor som män som inte kan leva upp till normerna. Christensen synliggör en rad motsättningar i de manliga aktivisternas politiska identiteter: Å ena sidan stödde de jämställdhet och feminism, å den andra var våld en väsentlig del av deras aktivism och ibland förtryckte de kvinnor. Männerna såg sig inte som en integrerad del av samhället och de lade ingen större vikt vid medborgerliga rättigheter eller skyldigheter utan ansåg sig ha en alternativ – mer ”situerad” – uppfattning om demokrati. De kvinnliga aktivisterna pekade på hur ”macho” många män i rörelserna var. Detta gällde inte minst relationen till våld: Både användningen av våld i demonstrationer och det faktum att män i rörelsen hade utövat våld i nära relation. Det samma gäller AFA i Sverige, menar Christensen, där strategier för att hantera våld mot kvinnor har diskuterats. Våld i nära relation har hanterats genom karantän, utestängning och uthängning. Samtidigt så är jämställdhet och feminism viktiga frågor för männen i AFA. De ångrade att de inte lyckats behålla kvinnor i rörelsen och inser att det delvis beror på att deras ”machostil” stöter bort kvinnor. Detta skapade ambivalens: å ena sidan stödde de jämställdhet och beklagade den mansdominerade organisationen och machobilden, å andra sidan verkade det som om de inte förmår bryta den manliga dominansen, som de legitimerade genom sitt fokus på kampen mot nazisterna. AFA-männen menade samtidigt att det var svårt att vänja sig vid att använda fysiskt våld, även om man legitimerar det politiskt. De påpekade också att våldet inte diskuteras och bearbetas tillräckligt inom organisationen, en del pekade på behov av att ge varandra terapeutiskt stöd. Detta hade inte skett, istället lämnade normen i gruppen – dess hypermaskulinitet – inget utrymme för osäkerhet, rädsla och utsatthet (Christensen, 2010).

Den begränsade forskning som fokuserar på maskulinitet inom våldsbejakande vänsterextrema grupper visar sammantaget på en motsägelsefull relation till våld inom rörelserna. Aktivister och grupper omfamnar oftast jämställdhet och ibland feminism, men i praktiken kan de reproducera stereotypa föreställningar om manlighet – inte minst i användningen av politiskt våld, men också i interaktion med kvinnor. Ibland har aktivister också utövat våld i nära relation. Forskningsunderlaget är mycket litet, men pekar på att engagemanget

i vänsterextremism – till skillnad från våldsbejakande höger- och islamistisk extremism – inte främst beror på erfarenheter av manligt misslyckande eller ett behov av att bevisa sig som man inför andra män. Likt våldsbejakande islamistiska extremister förefaller engagemanget främst drivas av ideologisk övertygelse (Christensen, 2010).

Våldsbejakande misogyni

Under det senaste decenniet så har nya grupper av mansaktivism utvecklats, inte minst online inom det som ofta refereras till som manofären – ett löst nätverk av hemsidor, diskussionsforum och sociala medier. Inom manofären återfinns en rad olika grupper med distinkta idéer och perspektiv, så som mansrättsaktivister (MRAs), Men Going Their Own Way (MGTOW), Pick-Up Artists (PUAs), redpillers och incels (involuntary celibates). Fenomenet växte fram i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet när MRAs och PUAs började skapa mötesplatser på internet. Under 2010-talet har manofärsgrupperna konsoliderats, ofta med en rad egna nätforum och med allt mer tydliga ideologier (Rothermel, Kelly & Jasser, 2022). Det har också skett en viss radikalisering. Användare som initialt var engagerade på forum för mansrättsaktivism och förförelsekonst förflyttade sig under årtiondet till de mer radikala MGTOW och så småningom till nyare forum som samlade redpillers och incels (Ribeiro et al., 2021). På senare år har dessa incels blivit den kanske mest omtalade manofärsgruppen på grund av sitt hyllande av dödligt våld mot kvinnor. Det bör påpekas att de flesta incels inte utövar våld, men myndigheter och forskare betraktar dem i allt högre grad som ett terrorhot efter det att självidentifierade incels genomfört masskjutningar (t.ex. Hoffman, Ware & Shapiro, 2020). Rörelsen är störst i USA och Storbritannien, men Sverige bedöms ha flest incels per capita (Fernquist et al., 2020).

Även om det finns ideologiska skillnader mellan manofärsgrupperna så stöder de flesta idéer om manlig överhöghet ("male supremacy") och antifeminism, och många uttrycker hat mot kvinnor. Många namnkunniga debattörer inom manofären, så som Marc Elam (MRA) och Roosh V (PUA) har uppmanat till fysiskt och sexuellt våld mot kvinnor (Roose, 2020). Men långt ifrån alla män och grupper i manofären förespråkar dock våld mot kvinnor. Även om exempelvis MGTOW är antifeministiska och misogyna kan inte gruppen ses som våldsbejakande eller som ett terrorhot (Jones et al., 2021). Den består av män som menar att de vägrar att böja sig inför "politisk korrekt" jämställdhet och uppmanar män att göra sig helt oberoende av kvinnor genom att avstå från onani och pornografi, men också leva könsseparatistiska liv. MGTOW ser feminism och sociala rättviserörelser som roten till mäns förtryck, inte minst menar man att feminismen har gjort det svårt för heterosexuella män att ha sex och inleda romantiska relationer. De grundläggande principerna i deras separatistiska ideologi skiljer sig därmed från andra grupper inom manofären och tycks leda till begränsade direkta trakasserier eller hot mot kvinnor (Johanssen, 2021; Jones et al., 2021). Men i interaktion online så ägnar de sig samtidigt åt att hylla sexuella trakasserier och att se våld som ett adekvat sätt att kontrollera kvinnor, MGTOW kan således sägas normaliserar misogyni och trakasserier av kvinnor (Jones et al., 2020). Dessutom så har manofärsgrupper som förespråkar våld

mot kvinnor attityder till våld som enligt exempelvis Roose (2020) passar väl in i definitionen av våldsbejakande extremism, som involverar ”tro och handlingar hos människor som stöder eller använder våld för att uppnå ideologiska, religiösa eller politiska mål” (s. 101). Frågan är därför om inte vissa delar av manofären kan förstås som en form av vad jag kallar för våldsbejakande misogyni (jfr Gentry, 2022). Långt ifrån alla omfamnar våld, utan grupper och personer kan vara mer eller mindre våldsbejakande i sin ideologi och praktik. Vissa hyllar våld mot kvinnor, en del ägnar sig åt hat och trakasserier online och några har utövat fysiskt eller dödligt våld. Detta gäller inte minst incels, som jag i det följande kommer att fokusera på – främst för att forskning om maskulinitet och våldsbejakande extremism i manofären uteslutande har studerat denna grupp (forskningen om manofären är liten men växande). Jag kommer också redogöra för diskussioner om relationen mellan incels och våldsbejakande misogyni generellt.

Incels

Centralt inom incelrörelsen är tron på en guldålder som karakteriserades av mäns överordning, traditionella könsroller och monogami och som gav alla män tillgång till kvinnor och sex. Under denna tid var inte utseende viktigt, utan parrelationer byggde främst på romantik. Feminismens framväxt, äktenskapets förfall, kvinnans frigörelse och den sexuella revolutionen under 1960-talet har enligt incels lett till en förstärkning av kvinnors hypergami, det vill säga önskan att gifta sig med den attraktivaste mannen eller mannen med högst social status. Hypergami har förstärkts av nätdejting, vilket anses präglas av utseendefixering. En liten grupp av högstatusmän drar fördel av situationen medan de flesta män tvingas att konkurrera allt mer på den sexuella marknaden och incels helt marginaliseras (Kelly & Aunspach, 2020; Sugiura, 2021; Vito et al., 2018).

Misogyni är en central del av incelrörelsens ideologi (Lopes, 2021; O'Donnell & Shor, 2022). Kvinnor ses som mindre värda män och endast ute efter högstatusmän (alfamän) medan incels – uteslutande män – upplever sig vara särskilt oattraktiva och genetiskt missgynnade så att de aldrig kommer nå framgång på den sexuella marknaden. Dessa förhållanden är biologiskt determinerade och svåra att förändra. För många är det enda som kvarstår hämnd och våld gentemot högstatusmän och kvinnor (O'Malley, Holt & Holt, 2022). Under senare år har de ett antal uppmärksammade massmord kopplade till rörelsen genomförts och därför har varningar höjts att den bör betraktas som ett säkerhetshot och våldet ses som ett sätt att återupprätta en förlorad maskulin status (Vito et al., 2018; Witt, 2020). Men många incels ifrågasätter våldet eftersom det inte leder till systemförändring och det finns incelforum som är uttalat mot våld (Speckhard et al., 2021).

Incels har en stel och kategorisk världsbild på liknande sätt som andra våldsbejakande extremistiska grupper. Samtidigt skiljer de sig mot andra i det att de ser ned på sig själva på grund av sitt utseende – samtidigt som de menar sig ha mer positiva psykologiska drag än de utanför gruppen (Baele, Brace & Coan, 2021). Incels världsbild bär ”tydliga drag av en extremistisk världsbild där våld inte bara ses som acceptabelt utan också som det enda möjliga sättet att lösa den kris i vilken samhället antas ha fastnat” (Baele, Brace & Coan, 2021, s. 1683). Våld ses som en befriande hämndaktion även om det inte finns något hopp om att vinna något i längden. Liksom hos andra typer av våldsbejakande extremism så legitimeras våld genom att ses som självförsvar mot offrens påstådda aggression (Baele, Brace & Coan, 2021).

Statsvetarna Bruce Hoffman, Jacob Ware och Ezra Shapiro (2020) menar att incels världsbild inte är självklart politisk, men eftersom dess ideologiska kärna kretsar kring förtryck av en grupp och dess våld är utformat för att ha långtgående samhällliga effekter, överensstämmer incelvåld med en framväxande trend inom terrorism där hatbrott är alltmer framträdande. Författarna delar upp incelterrorism i fyra kategorier: För det första så identifierar de terroristattacker med tydliga incelmotiv (t.ex. Elliot Rodger, Alex Mannasian). För det andra inkluderar de attacker med blandade motiv som visar på ideologiska influenser från incels, men det är oklart om dåden var direkt inspirerade av incels. Vidare återfinns riktade våldshandlingar utförda av självidentifierade incels, vilket inkluderar våldsdåd av män som var sexuellt frustrerade och/eller ensamma men som inte tillhörde incelmiljön. Slutligen inkluderar de ”protoincels”, det vill säga dåd utförda på exempelvis 1980-talet som var incelliknande. Hoffman och hans kollegor menar att även om incels saknar en tydlig politisk ideologi så bör de ses som ett säkerhetshot och en form av inhemsk terrorism.

Kriminologen Simon Cottee (2020) för ett liknande resonemang om frånvaron av ideologiska motiv hos incels och är därför tveksam till att se deras våld som just terrorism. Exempelvis ska en del incelinspirerade maskjutare medvetet ha riktat sig mot män i sina attacker, vilket Cottee menar ställer frågan om misogyni som central för rörelsen på ända. Han skiljer också på incelinspirerad terrorism och andra former våld mot kvinnor som utförs av män som inte identifierar sig som incels. Våld mot kvinnor i offentliga miljöer är sällan motiverade av inceliteologin, och det är inte heller terrorism eftersom dåden inte är avsedda att föra fram ett bredare politiskt budskap. Cottee (2020) menar vidare att incels världsbild inte kan ses som våldsbejakande (som t.ex. Baele et al., 2021 menar; se också Ging & Siapera, 2019). Även om hat är centralt är inte våld mot kvinnor en nödvändig taktik för självförsvar inom gruppen. För många incels är slutpunkten inte mord och våld, utan snarare fatalistisk resignation. Cottee (2020) är vidare kritisk till hur en del forskning tar deltagarnas uttalanden bokstavligt och inte försöker förstå dess inneboende mening. Ett uttalande som ”jag vill att

alla kvinnor ska dö” har av forskare tolkats som en uppmaning till dödligt våld mot kvinnor (Jaki et al., 2019, s. 262). Detta uttalande kan tolkas på många sätt och behöver förstås i sitt subkulturella sammanhang. Troligtvis betyder det att deltagaren är frustrerad eller inte orkar med kvinnor just nu, men inte att han bokstavligen vill att alla kvinnor ska dö, menar Cottee (2020). Forskare bör därför vara försiktiga när de analyserar incels kommunikation online och se det som tecken på våldsbejakande extremism eller radikalisering, eftersom mycket av det incels säger snarast är en form av ventilering eller har medvetet konstruerats för att provocera. Det betyder inte att man ska vara likgiltig för incels näthat – i synnerhet inte uppmaningar till våld – men det finns inget enkelt eller direkt samband mellan näthat och våld i det verkliga livet.

En unik intervjustudie (Daly & Reed, 2022) med självidentifierade incels bekräftar till stor del Cottees argument. När de intervjuade unga männen var på nätet använde de sig av våldsam, kvinnofientlig, rasistisk eller allmänt oacceptabel retorik – vad incels kallar för ”shitposting”. Inläggen hjälpte de unga männen att bygga en maskulin gemenskap, men informanterna menade att deras våldsamma uttalanden, hot och påhopp främst var en manifestation av ilska (Daly & Reed, 2022).

Forskare har riktat kritik mot Hoffman, Ware, and Shapiro (2020) och Cottee (2020), framför allt för deras försök att se incels som en mycket specifik form av våldsbejakande extremism eller egen form av misogynt våld. Medieforskaren Julia DeCook och statsvetaren Megan Kelly (2021) menar snarast att incels bör knytas till idéer om manlig överhöghet (male supremacy), antifeminism och kvinnohat i samhället i stort. De menar att den typologisering av incels som Hoffman och hans kollegor presenterar är problematisk eftersom den inkluderar massmördare som inte definierade sig som incels (jfr Jasser, Kelly, and Rothermel, 2020) samtidigt som det försummar den roll som kvinnohat och våld mot kvinnor spelar i våldsbejakande extremism. Hotet mot kvinnor, menar DeCook och Kelly (2021), kommer inte enbart från incels utan kvinnohat och ojämställdhet i det vidare samhället (jfr Gentry, 2022; Gotell & Dutton, 2016; McCulloch et al., 2019; Silva et al., 2021).

Förståelsen av incels behöver vidare relateras till mansfären och mansrättsaktivism, men också till att det finns delvis olika ideologier inom incelmiljön. Exempelvis så är inte alla incels ”blackpilled” – en mer cynisk och nihilistisk version av ”redpill” (DeCook & Kelly, 2022; jfr Lindsey 2021). Alla incels är inte heller misogyna och man behöver skilja mellan personer av olika kön och sexuell läggning som lever i ofrivilligt celibat och de ”misogyna incels” som identifierar sig med den våldsbejakande mansrättsrörelsen (Kelly, DiBranco & De Cook, 2022).

DeCook och Kelly (2021) är vidare kritiska till Hoffman och hans kollegor (2020) när de hävdar att incels "världsbild inte är uppenbart politiskt" (s. 4) och när Cottee (2020, s. 4) menar att de inte har "en tydlig eller sammanhängande politisk agenda" eftersom de inte har åsikter om ekonomi och styrning, brott och straff eller något annat av politisk betydelse. DeCook och Kelly (2021) ifrågasätter dessa påståenden och visar på att vissa incels förespråkar mycket specifika (men omöjliga) politiska förändringar, såsom påtvingad monogami, borttagande av kvinnlig rösträtt, legalisering av våldtäkt och pedofili och laglig tortyr och fysiskt våld mot kvinnor (jfr Gentry, 2022).

Vidare är författarna kritiska till att Hoffman klassificerar massmördare som uttryckt misogynia åsikter men inte varit självidentifierade incels som ett slags "protoincels". Att försöka definiera misogynt våld och terrorism som "incel-terrorist" är problematiskt eftersom det osynliggör de politiska dimensionerna av sådant våld och maskulinitet som en politisk fråga i sin egen rätt (DeCook & Kelly, 2022; Gotell & Dutton, 2016; McCulloch et al., 2019; Silva et al., 2021). Offentligt våld mot kvinnor som drivits av misogyni eller antifeminism har funnits långt före incelsrörelsen uppstod. Statsvetaren Caron Gentry (2022) menar därför att misogyni behöver ses som en form av politisk ideologi och en drivkraft till terrorism – och att vissa former av terrorism därför kan definieras som "misogyn terrorism". Detta skulle inkludera flera incelattacker än de mest kända, men det skulle också inkludera andra former av våld mot kvinnor som är terrorliknande men som enligt många terrorismforskare inte skulle kunna ses som just terrorism eftersom misogyni i etablerad extremismforskning inte ses som en specifik ideologi.

Diskussion

Syftet med denna rapport har varit att ge en översikt av forskning kring män, maskulinitet och VBE. Hittills har jag presenterat ideologier och praktiker kring män och maskulinitet i skilda våldsbejakande sammanhang: högerextremism, islamistisk extremism, vänsterextremism och det jag kallar för misogyn extremism. I denna slutdiskussion fördjupas analysen genom att diskutera tre teman som – på skilda sätt – återkommer i de flesta våldsbejakande miljöer; antifeminism och misogyni, radikaliserings och remaskulinisering.

Antifeminism och misogyni

Antifeminism och misogyni är vanliga i våldsbejakande extremistiska ideologier. Miljöerna kan ha mycket skilda politiska uppfattningar i andra frågor – så som ras och nationen – men har påfallande lika föreställningar om kvinnor – och därmed också om män (Hoffman et al., 2020; Roose, 2020; Roose et al., 2022; Träbert, 2017). Vissa forskare menar att det finns så många likheter mellan våldsbejakande islamistisk extremism och högerextremism att man kan tala om att de speglar varandra. Statsvetaren Julia Ebner (2017) menar att:

Båda grupper hetsar till våld mot de andra, vilket ses som kännetecknande för hela samhället. Båda upplever sin kollektiva identitet och värdighet attackerad. Båda anklagar den andra sidan för att sakna respekt för sina kvinnor. Samtidigt så är misogyni och förlegade föreställningar om kön centrala i både islamistiska och högerextrema ideologier. (s. 9–10)

Andra forskare är dock tveksamma till påståendet att våldsbejakande högerextrema och våldsbejakande islamistiska rörelser speglar varandras förståelser av genus. Det finns liknande idéer, men också många skillnader mellan extremistiska grupper. Analysen måste därför fördjupas genom att belysa hur exempelvis klass, ras/etnicitet och religion är avgörande för våldsbejakande extremistisk ideologi och praktik (Pearson, 2020).

Även om våldsbejakande extremistiska grupper inte helt speglar varandra så har de påfallande lika syn på feminism. Ett grundläggande narrativ bland våldsbejakande högerextremister är att feminismen har fått alldeles för stort inflytande och lockat kvinnor till sin ideologi. Därmed hotas den traditionella, heterosexuella familjen och den vita mannens bestämmanderätt i familjen och samhället undergrävs. Liknande tankegångar återfinns hos incels och andra misogyna extremister, som menar att feminister genom sina landvinningar har förändrat relationen mellan könen och därmed försvårat för heterosexuella män att ha tillgång till sex. Våldsbejakande islamistiska extremister å sin sida ser

feminism som en del av västerländska idéer som tillsammans med den sexuella frigörelsen riskerar locka muslimer i väst i fördärvet och hotar den muslimska världens renhet (Cottee, 2020). Våldsbejakande vänsterextremism utgör här något av ett undantag, eftersom den till stor del omfamnar jämställdhet och ibland också uttryckligen stödjer feminism. Trots det så reproducerar vänsteraktivister hierarkier mellan män och kvinnor – exempelvis genom att tysta kvinnor och att se politiskt våld som ett sätt att iscensätta maskulinitet (Christensen, 2010; Coleman & Bassi, 2011, Hill, 2010).

De två grupper som tycks ha flest likheter är våldsbejakande högerextremism och misogyn extremism. De organisatoriska överlappningarna mellan dem är förvisso få, men de har många liknande perspektiv på kvinnor (Träbert, 2017). Medan högerextrema tidigare betonade frågor om familjen (t.ex. att föda barn hemma och hemskolning) så har de under senare år blivit mer sexistiska, vilket gör att de nu är ideologisk närmare många manofärsgrupper (Wilson, 2020). Ett exempel på en sådan ideologisk överlappning är idén om hotet mot den vita rasen och ”det stora folkutbytet”, vilket bland annat knyts till feminism, kvinnors oberoende och fallande födelsetal (jfr Ekman, 2022). Misogyni och föreställningen om hotet mot den vita rasen tycks förstärka varandra. Det skapar en sammanhållande världsbild som tycks göra dess förespråkare mer benägna att använda våld. Högerextrema ensamagerande terrorister – som Anders Breivik (Oslo, Utøya), Brenton Tarrant (Christchurch) och Patrick Wood Crusius (El Paso) – kombinerade i sina manifest idén om det stora folkutbytet med explicit misogyni (Wilson, 2020; se diskussion om Breivik ovan). Som Christchurch-terroristen uttryckte det i sitt manifest: ”It’s the birthrates. It’s the birthrates. It’s the birthrates” (i Wilson 2020, s. 2). Även om incelterroristen Elliot Rodger (Santa Barbara) inte skrev om folkutbytesteorin i sitt manifest så var han uttryckligen rasistisk i det att han hatade (och dödade) svarta unga män eftersom han menade att de tog vita kvinnor från vita män (Vito et al., 2018). Andra ensamagerande terrorister har publicerat rasistiska uttalanden på sociala medier och anklagat kvinnor för rasförräderi (Wilson, 2020; jfr Hoffman et al., 2020). Hotet mot den vita rasen anses inte bara bero på invandring och feminism, utan också på män själva. Våldsbejakande högerextrema menar inte minst att homosexualitet hotar manligheten, men också kulturens nedvärderande av traditionell manlighet försvagar den vita nationen och dess män (Claus & Virchow, 2017).

Det bör påpekas att även om det finns överlappningar mellan incels och våldsbejakande högerextremism så är de senare inte alltid explicit hatiska mot kvinnor, utan ser sig snarare som kvinnors beskyddare (Cottee, 2020). Deras misogyni handlar oftast om att begränsa (särskilt icke-vita) kvinnors rättigheter och återgå till mer traditionella könsroller. Samtidigt så kräver en del högerextrema att kvinnor som har relationer med icke-vita män ska avrättas eftersom de anses förråda den vita rasen (Wilson, 2020).

Mycket pekar på att överlappningarna mellan våldsbejakande högerextrema och misogynna extremister har ökat under senare år, inte minst så har högerextrema grupper blivit mer aktiva i manosfären (Bjork-James, 2020). Antifeminism och misogyni används för att rekrytera incels och andra i manosfären. Forskare menar därför att antifeminism och misogyni kan vara ett första steg i en radikaliseringsprocess till våldsbejakande högerextremism. Särskilt när dessa idéer kombineras med att peka ut invandring och icke-vita män som orsaken till vita mäns problem (Mamié et al., 2021; Wilson, 2020; jfr Kelly, 2017; Zuckerberg, 2018).

Radikalisering

Den etablerade radikaliseringsforskningen har inte uppmärksammat maskulinitet särskilt mycket och har sällan inkluderat genus som en avgörande dimension för att förstå vägar in och ut ur våldsbejakande extremistiska miljöer och ideologier (Agius et al., 2022). En del forskning har försökt att kartlägga socioekonomisk och demografisk bakgrund på de extremister som utövat politiskt våld, men dessa studier lyfter sällan det faktum att de flesta inom VBE-miljöer är män som en analytisk viktig poäng (Kimmel, 2018). Som Jensen och Larsen (2021) påpekat: ”maskulinitet tycks vara en blind fläck i den dominerande radikaliseringsforskningen” (s. 430).

Samtidigt finns det teman inom radikaliseringsforskning som knyter an till frågor om genus och maskulinitet. Radikalisering definieras oftast som den process då en individ antar en extremistisk ideologi. Avradikalisering blir då en motsatt process. Radikalisering och avradikalisering påverkas dock av psykologiska, relationella och organisatoriska omständigheter (Koehler, 2016). En del forskning menar att strukturella faktorer är avgörande för avradikalisering – som att träffa en flickvän eller bilda familj – medan andra lyfter subjektiva upplevelser, som desillusion och identitetsförändring (Bjørge, 2008; Kimmel, 2018). Det går att identifiera liknande radikaliseringsprocesser till skilda våldsbejakande extremistiska miljöer. Medievetaren Luke Munn (2019) identifierar tre faser när individer går från att introduceras till socialt och politiskt kontroversiella åsikter till att omfamna extrema versioner av dessa åsikter. Dessa faser är (i) normalisering, (ii) acklimatisering och (iii) avhumanisering. Varje enskild process skiljer sig åt och även om faserna kan identifieras så ska de inte ses som ömsesidigt uteslutande eller linjära – utan överlappar varandra eller kommer i cykler.

Som tidigare nämnt så visar forskningen att unga män inte nödvändigtvis ansluter sig till VBE av ideologiska skäl, utan ofta på grund av en rad andra skäl. Enligt antropologen Tore Bjørge (2008) är ideologi och politik sällan den faktor som initierar radikaliseringsprocesser, utan unga män söker sig snarare till extremism för att få ”identitet, gemenskap, skydd och spänning” (s. 47; jfr Mattsson & Johansson, 2021b). Dessa behov kan knytas till maskulinitet, där våldsbejak-

ande extremism blir ett sätt att bevisa sin manlighet. Först i de VBE- miljöerna utvecklar de extremistiska åsikter (Kimmel, 2018). Få forskare har fokuserat på radikaliserings i manofären (Ging & Murphy, 2021), men i en etnografisk studie med incels identifierar medievetaren Kaitlyn Regehr (2020) vägar till misogyn extremism, vilket i stort bekräftar Kimmels och Bjørgos teser. De unga männen i hennes studie sökte gemenskap och tillhörighet, men när de kom in i incelmiljöerna förvandlades deras ensamhet till ilska och de anammade en alltmer kvinnofientlig världsbild. Manofärens ekokammare – där andra män bekräftade dem och deras världsbild – förstärkte deras olycka. Slutligen inkluderade radikaliseringsen en uppmuntran till våld och ett hyllande av massmördare. Regehrs studie visar att incels inte agerar ensamma vid sina dåd, utan att de tillhör forum och grupper online som understöder radikaliseringsen och förvandlar den ensamme killen till en arg och potentiellt våldsam individ.

Radikaliseringsforskningen skiljer mellan våldsamma praktiker och extremistiska ideologier. Det är möjligt att radikaliseringsen till en extremistisk ideologi utan att själv nödvändigtvis förespråka eller använda våld; vägen till att genomföra en terroristattacker är ofta längre än att bara anamma en våldsbejakande ideologi. På samma sätt kan en individ sluta skriva under på en våldsbejakande ideologi men fortsätta hålla kvar vid andra delar av den extremistiska världsbilden (Koehler, 2016). Det är också möjligt att ansluta sig till exempelvis den national-socialistiska rörelsens kamp utan att helt omfamna vit makt-ideologi (Mattsson & Johansson, 2020). Det bör vidare påpekas att skilda miljöer och grupper är mer eller mindre benägna till att använda våld. Misogyna incels glorifierar exempelvis massmord på kvinnor, medan andra incels och andra manofärsgrupper har liknande tankar om kvinnor och den sexuella marknaden – men ser inte våld som en lösning (Kelly, DiBranco & DeCook, 2021). Det finns också exempelvis skillnader mellan Proud Boys och andra grupper och aktivister som knutits till alternativhöger. Medan många alternativhögerdebattörer vill bli politiskt rumsrena – och därmed delvis distanseras sig från politiskt våld (Marantz, 2019) – så är våld centralt i Proud Boys aktivism (se diskussion ovan).

Forskning om terrorism och våldsbejakande extremism skiljer vidare mellan avradikaliseringsen och att lämna en extremistisk miljö (Horgan, 2008). Individer kan avsäga sig en extremistisk ideologi men ändå fortsätta umgås med gruppen, eller tvärtom: de kan lämna gruppen men fortsätta att anamma den extremistiska ideologin, eller åtminstone delar av den. Detta kan inte minst ske när ideologin överlappar med idéer som är accepterade i samhället. Till exempel har högerpopulistiska partier delvis anammat högerextrema idéer kring manlighet, samtidigt som de är kritiska till politiskt våld (Johansson, 2017). På liknande sätt har delar av den demokratiska vänstern liknande perspektiv på feminism som våldsbejakande vänsterextrema grupper – men har en annan syn på användningen av politiskt våld (Christensen, 2010).

Trots att få forskare uppmärksammat betydelsen av kön i radikaliserings- och avradikaliseringsprocesser så kan ett maskulinitetsperspektiv fördjupa förståelsen av radikalisering, inte minst eftersom våldsbejakande extremism tycks vara knutet till frågor om identitet. Som diskuterat ovan så menar Kimmel (2018) att unga män framför allt söker sig till extremistiska grupperingar för att de behöver bevisa sin manlighet. VBE är enligt honom ett sätt att handskas med de sociala och ekonomiska utmaningar som lämnat dem med en känsla av manligt misslyckande. I relation till högerextrem radikalisering skriver han exempelvis:

De unga männen upplever att en förtryckande regering har tagit manligheten ifrån dem, de är förnedrade och vanärade eftersom de inte lyckas i systemet. De känner sig också berättigade till de sociala förmåner som staten erbjuder, och menar att utlänningar, invandrare och andra "andra" får dessa förmåner. De erfar vad jag kallar för *kränkt berättigande* – en känsla av offerskap som kommer av att inte kunna få de sociala och ekonomiska privilegier som de anser är rättmätigt deras. Deras politik är därför reaktionär, nostalgisk; de vill "återställa" och "återvinna" det som de har förlorat. De ser bakåt för att skapa en vision om framtiden, tillbaka till ett förgånget som var renare och mer känsligt inför deras behov. (Kimmel, 2018, s. 47–48)

Att gå med i extremistiska grupper blir enligt Kimmel ett sätt att uttrycka sin förbittring över att ha blivit av med de privilegier som man anser sig berättigad till och att hantera skammen som kommer av det manliga misslyckandet. Denna utåtriktade och våldsamma hantering av skam har identifierats som central för mäns våld generellt och våld mot kvinnor i synnerhet (Gottzén, 2016).

På samma sätt som vägen in i högerextrema miljöer främst tolkas som en fråga om att bevisa sig själv som man snarare än en ideologisk övertygelse, så menar Kimmel (2018) att avradikalisering handlar mer om identitet än ideologi. Han identifierar tre olika vägar ut ur våldsbejakande högerextremism och våldsbejakande islamistisk extremism, vilka alla knyter an till frågor om manlig identitet. En avradikaliseringsprocess kan initieras när individen konfronteras med ideologins fasansfulla effekter. Detta skapar en "kognitiv dissonans". Detta är inte så mycket konflikt mellan ideologi och praktik som mellan vilka männen var som unga och vilka har blivit som vuxna. Avradikalisering kan också vara en långsamt växande insikt om att vad som framstod som normalt inte längre är det. Slutligen kan individen få förändrade relationer, vilket kan initiera en avradikaliseringsprocess. Det kan handla om en ny flickvän eller en förändrad relation till en förälder, men oftast handlar det om att bli förälder själv (jfr Blee, 2020). Målet för att bekämpa våldsbejakande extremism bör enligt Kimmel därmed vara att hitta sätt som "hjälper unga män att känna sig

som män [och] hjälpa dem att reparera upplevelsen av en stukad manlighet” (Kimmel, 2018, s. 219).

Även om Kimmel (2018) synliggör att radikaliserings inte enbart behöver ha med omfammandet av extremistisk ideologi att göra så skapar hans betoning på bevisande av manlighet inför andra män en problematisk uppdelning mellan maskulinitet och politik. Han får det att framstå som om att maskulinitet inte är sammanvävt med ideologi eller politik (jfr Roose, 2020). Detta gör det svårt att förklara varför våldsbejakande extremistisk ideologi och aktivism (i Kimmels fall, högerextremism och islamistisk extremism) har en dragningskraft för vissa män och varför de inte försöker ”bevisa sig som män” på andra arenor. Detta beror bland annat på metodologiska svagheter i hans forskning: han tar männens berättelser och motiv om sitt engagemang för sanningar utan att beakta att dessa kan vara efterhandskonstruktioner för att framstå som ”goda” män idag. Kimmel reflekterar inte heller över att avhopparverksamheterna ofta själva understryker den minimala betydelse som politisk ideologi har och istället betonar utvecklings- och identitetsfrågor. Denna förståelse av radikaliserings kan sägas skapa en institutionell övergripande berättelse (jfr Gubrium & Holstein, 2008) som åtminstone delvis bör påverka hur ex-nazisterna förstår och inte minst berättar om sina erfarenheter. Det är lättare att visa på ungdomlig omognad – eftersom det är något man växer ifrån ”naturligt” – än på ideologisk övertygelse, som är svårare att bortförklara (jfr Hörschelmann, 2004).

Remaskulinisering

Våldsbejakande extrema miljöer har många olikheter och de förstår maskulinitet på skilda sätt, men förenas i tron på att världen behöver en återupprättad manlighet. Det ironiska är att de ofta ser manlighet som något grundläggande, essentiellt och kraftfullt – samtidigt som det är skört och hotat eller nedtryckt i samhället. Många män i VBE-miljöer tycks som sagt ha erfarit ett ”manligt misslyckande” på ett personligt plan (Hewitt, 2019; Messerschmidt & Rohde, 2018; Windisch, 2021). Men extremistiska grupper menar också att manligheten är hotad i samhället i stort. Den hotas av exempelvis feminism, av icke-vita män, av västerlandet och av kvinnors sexuella frihet. Därför uppmanar dessa grupper ofta till vad vi kanske kan kalla för *remaskulinisering*. Detta är en nostalgisk idé som utgår från att ursprungliga egenskaper eller tillstånd har gått förlorade. Inte sällan är drömlandet en tid ”före” feminismen då män var män, inte behövde skämmas för sig och kunde kräva sin rätt. VBE-grupper söker en ”reaktionär rehabilitering” av manligheten ”i en tid då patriarkatets historiska självklarhet utmanas” (Kelly, 2017, s. 81). Våldsbejakande högerextremister, exempelvis, framställer västerländska män som avmaskuliniserade, skyller på kvinnor och kvinnorörelsen för denna avmaskulinisering och vill att män ska återupptäcka sin förlorade maskulinitet och återhämta sin rättmätiga auktoritet.

En del uppmuntrar vita män att se sig själva som offer och hävdar att (vita) män är den verkligt förtryckta gruppen i dagens värld. Samhället kan bara räddas om män återtar sin auktoritet och hävdar sin manlighet. Dessa drömmar om en återupprättad manlighet är inte unika för våldsbejakande högerextremism, utan del av en större samhällstrend där politik alltmer drivs av nostalgi och kretsar kring en förlorad och idealiserad era istället för utopiska visioner om ett framtida samhälle. Den idealiserade perioden präglas ofta av att män hade en självklar dominans med tillhörande privilegier (Kellner, 2008). Detta, menar sociologen Zygmunt Bauman (2018), är följden av att livet har blivit allt mer oförutsägbart: i en ”flytande” och osäker värld söker vi efter fast mark under våra fötter. För många män blir tron på en essentiell manlighet en förankringspunkt.

Remaskulinisering bygger på idén att samhället och kulturen har blivit, eller riskerar att bli feminiserad. Denna idé är inte ny. Under 1800-talet ansågs hotet mot manligheten komma från urbaniseringen som många menade försvaga unga män, eller från att pojkar mest träffade kvinnor under dagarna eftersom fadern var på kontoret eller fabriken. I många länder knöts detta till degenererade och svagare kroppar och en oro över folkstammens kvalitet. För att återupprätta manligheten – och därmed nationen – krävdes en muskulär manlighet eller att vuxna män umgicks med pojkar i skogen (Macleod, 1983). Än idag menar en del våldsbejakande högerextrema att kvinnor dominerar pojkars uppväxt, vilket skapar förvirrade och riktninglösa unga män (Wilhelmsen, 2021).

Ett sätt att återupprätta manligheten är att utöva politiskt våld. Ferber och Kimmel (2008) menar att ”terrorism handlar om att vinna åter något som förlorats, [det] handlar om ett återupprättande av en skadad manlighet” (s. 874). Eller som extremismforskaren Meadhbh Park (2022) skriver om Proud Boys: För dem är våldsamma upplopp och våld mot motståndare inte bara en politisk strategi utan också ”ett sätt att återfå status och makt som en dominant, hypermaskulin man” (s. 190). För en del incels är dödligt våld mot högstatuskvinnor ett sätt att tillfälligt återta sin manlighet och att sätta skräck i alla andra kvinnor. Cottee (2020) menar att Elliot Rodgers våld inte bara ska ses som:

[...] en våldsam hämnd mot dem han upplevde var hans (manliga och kvinnliga) förtryckare, utan också ett sätt att återupprätta sitt anspråk på manlig virilitet och återställa status som den manliga ”gud” han ansåg sig vara. (s. 107)

Rodgers massmord på kvinnor och alfabmän och slutligen självmord fungerade enligt Daly och Reed (2022):

[...] som ett sätt att återvinna sin förlorade maskulinitet. Att mörda sina offer blev ett sätt att bekräfta sin patriarkala makt över kvinnor, vinna absolut manlig status och sedan dö före någon kunde ta makten från honom. Våld kan på så sätt vara ett sätt för incels att återta sin manlighet. (s. 17)

Remaskulinisering kan också ske genom renlevnad och träning, som många inom de nyare våldsbejakande högerextrema grupperingarna menar (Miller-Idriss, 2020; Stern, 2019). Högerextremister menar att män behöver ta kontroll över sin sexualitet genom att avstå från pornografi och onani och istället lägga sin energi på kampen och på att gifta sig och alstra (vita) barn (Stern, 2019).

I centrum för remaskuliniseringsprojektet står kvinnorna. Samhället behöver mer manlighet eftersom alltför många områden anses genomsyras av kvinnor och inte minst feminister, vars dominans behöver tryckas tillbaka. Men för många extremister genomförs remaskulinisering bäst utan kvinnor, det är ett i stora stycken homosocialt projekt – något som män gör med andra män. Medborgargården, våldsbejakande islamistiska extremister och nynazistiska organisationer består till största del av män och leds oftast av män. En del grupper, som Proud Boys, tillåter inte kvinnor att delta överhuvudtaget (De Cook, 2020).

Även om remaskulinisering är central i våldsbejakande extremism så får den olika karaktär och kan vara mer eller mindre central, vilket delvis beror på hur central antifeminism eller misogyni är för en gruppering, det vill säga en tjock eller tunn ideologi. För grupper som kan definieras som våldsbejakande misogynia är remaskulinisering mycket centralt, till stor del eftersom den bygger sin aktivism på en identitet som just män. Våldsbejakande vänsterextremister å sin sida tycks inte lyfta frågan överhuvudtaget, troligtvis på grund av att antifeminism inte ingår i deras ideologi. Men eftersom politiskt våld kan vara ett sätt att iscensätta maskulinitet kan dock våldsamma upplopp och aktioner utgöra ett remaskuliniseringsprojekt för den enskilda aktivisten (Kolářová, 2009; Sullivan, 2008).

Alla forskare är dock inte ense om att våldsbejakande extremism utgör ett maskuliniseringsprojekt. Pearson (2019), exempelvis, är kritisk till forskning som framställer mäns engagemang i VBE-miljöer som ett sätt ”skydda sin sociala status och återvinna sin ifrågasatta maskulinitet” (s. 1262).

Implikationer för forskning och arbete mot våldsbejakande extremism

Även om forskningsfältet kring våldsbejakande extremism och maskulinitet är förhållandevis litet och frågor om genus inte är centrala inom etablerad extremismforskning, så visar rapporten på att det finns ett växande antal studier som utforskar relationen mellan män, maskulinitet och VBE. Denna forskning är primärt fokuserad på våldsbejakande högerextremism, medan forskning om våldsbejakande islamistisk extremism och inte minst våldsbejakande vänsterextremism är mycket liten. Forskning om våldsbejakande misogyni är växande, men fokuserar nästan uteslutande på incels. Det finns således behov av mer forskning i andra VBE-miljöer än de högerextrema. Forskningen om dessa miljöer, särskilt om våldsbejakande islamistisk extremism, bygger till stor del på analys av mediematerial och till viss del på intervjuer – men utgörs till mycket liten del etnografier där forskaren följer aktivister under en längre tid. Detta är relaterat till problem med tillträde till denna miljö, vilket dessvärre ger en mindre nyanserad förståelse av hur maskulinitet kan iscensättas bland våldsbejakande islamistiska extremister (se dock Pearson, 2020).

Generellt så behöver framtida forskning utveckla en mer fördjupad förståelse av relationen mellan maskulinitet och våldsbejakande extremism. Inte minst så bör enkla uppdelningar mellan politiska och ideologiska drivkrafter å ena sidan, och maskulinitet och identitet å den andra undvikas. Maskulinitet handlar inte enbart om identitet och tillhörighet, utan föreställningar om vad det innebär att vara en man är ofta knuten till politisk ideologi. Detta påverkar även förståelsen för avradikalisering. För att kunna lämna våldsbejakande extremism rekommenderar Kimmel insatser som hjälper män att kunna bevisa sig som män igen på mer konstruktiva sätt – det vill säga en slags positiv remaskulinisering. Även om detta kan vara hjälpsamt är det inte självklart att ett sådant fokus skulle förebygga normer och idéer som är centrala i våldsbejakande extremism, som patriarkala föreställningar om män, antifeminism och misogyni. Maskulinitet och politik knyts inte minst samman i VBE-miljöernas misogyni. Här kan ett fokus på remaskulinisering som både ett samhälleligt och individuellt projekt vara användbart eftersom det kan synliggöra hur individuella, psykologiska frågor samverkar med bredare, sociala, ekonomiska och politiska processer.

Rapporten har också implikationer för det förebyggande arbetet mot VBE. Forskningsöversikten visar inte bara på att maskulinitet är centralt för att förstå VBE, utan att en nyanserad förståelse av maskulinitet är av central betydelse för såväl forskning som praktik. Svenska myndigheter tenderar att tala om ”destruktiva maskulinitetsnormer” och deras betydelse för våld. Normer är förstås viktiga, men forskningen visar att det inte bara är maskulinitetsnormer och ideal som orsakar VBE, utan det har också sociala och historiska förutsättningar.

Män i olika våldsbejakande extremistiska miljöer lever inte bara efter skilda "maskulinitetsnormer" utan har också olika förutsättningar i livet beroende inte minst på klass, religion och etnicitet/ras. Exempelvis måste radikaliserings till våldsbejakande islamism förstås i relation till den ekonomiskt och kulturellt marginaliserade position som många muslimska män erfar i västvärlden, som i sig bidrar till att de anammar nykonservativa och våldsbejakande tolkningar av islam (jfr Roose, 2016). Det vore därför olyckligt om arbetet mot VBE i alltför hög grad fokuserar på "normer" istället för att sätta in dessa i sociala, kulturella och ekonomiska sammanhang.

Som visat i denna rapport så är misogyni central i många VBE-miljöer. Detta är nära knutet till konservativa förståelser av kön, där män och kvinnor anses vara essentiellt olika och ha olika roller i så väl samhälle som politisk aktivism. Misogyni kan ta olika uttryck men handlar ofta om att kontrollera kvinnor och deras sexualitet och försöka att (åter)skapa manlig makt och överhöghet i det offentliga och det privata. VBE berör därmed frågor om jämställdhet, och till viss del frågor om mäns våld mot kvinnor. Dessutom finns det överlappningar mellan politiskt drivet våld och våld i nära relationer. Det är inte bara att många våldsbejakande extremister uppmanar eller accepterar våld mot kvinnor, utan ensamagerande terrorister har exempelvis ofta tidigare utövat våld mot kvinnor (McCulloch et al., 2019). Även män engagerade i våldsbejakande vänsterextremism har utövat våld i nära relation (Christensen, 2010). Detta pekar på att våld mot män kan bli ett "våldsamt maskulint habitus" (Mattsson & Johansson, 2021a, s. 403), ett redskap som blir taget för givet eftersom det är användbart gentemot andra män i den politiska eller religiösa kampen. Men om våldet blir taget för givet kan det också börja att användas i nära relationer (Ellis, 2017; Reed et al., 2009). Därmed bör vissa av de lärdomar och metoder som används för prevention av mäns våld mot kvinnor kunna komma till användning i arbetet mot våldsbejakande extremism (Franzén & Gottzén, 2020). Konkret hur kunskap inom våldsprevention ska användas i arbetet mot VBE behöver utredas vidare eftersom våldet är annorlunda till sin karaktär. Inte minst sker det till största del i offentliga miljöer och har oftast tydliga politiska eller religiösa motiv, medan fysiskt eller sexuellt våld mot kvinnor (inom den egna gruppen) tenderar att fördömas i extremistiska miljöer.

Genus saknas ofta i terrorbekämpande strategier i många länder, och diskuteras enbart i relation till kvinnor och deras roll i avradikalisering, samt då våld mot kvinnor lyfts som en särskild terrorstrategi. De flesta nationella strategier betonar främst våldsbejakande islamistisk extremism (Agius et al., 2022). Det ska dock påpekas att under senare år så har många länder i allt högre grad uppmärksammat "inre" säkerhetshot från våldsbejakande högerextrema miljöer, och misogynt våldsbejakande grupper som incels har börjat klassas som ett säkerhetshot. Sverige och Finland är enligt Agius och hennes kollegor (2022)

unika i det att dessa länders strategier explicit knyter ”antigenus” till våldsbejakande extremism. Dessa länders strategier lyfter exempelvis att högerextrema har en traditionell syn på familjen och på relationen mellan män och kvinnor. Samtidigt menar Agius och kollegor att länder som Sverige i alltför hög grad betonar våldsprevention i skola och socialtjänst. Dessa är arenor där personalen till stor del består av kvinnor, vilket gör dem till ”nya säkerhetsaktörer” (Agius et al., 2022, s. 11) på platser där de riskerar att bli utsatta för extremistisk hot och våld. Även om personal inom skola och socialtjänst inte utsätts för hot från VBE-aktivister så behöver de resurser och möjligheter dessa tjänstemän har för att arbeta effektivt med frågorna tas i beaktande. Här finns lärdomar att dra av preventionsarbetet kring mäns våld mot kvinnor som betonar vikten av stabilitet, systematik och långsiktighet (Franzén & Gottzén, 2020).

Referenser

Referenser i forskningsöversikten

Våldsbejakande högerextremism

Aharoni, S. B., & Féron, É. (2020). National populism and gendered vigilantism: The case of the Soldiers of Odin in Finland. *Cooperation and Conflict*, 55(1), 86-106.

Agius, C., Edney-Browne, A., Nicholas, L., & Cook, K. (2021). Anti-feminism, gender and the far-right gap in C/PVE measures. *Critical Studies on Terrorism*, 15(3), 681-705.

Bjork-James, S. (2020). Racializing misogyny: Sexuality and gender in the new online white nationalism. *Feminist Anthropology*, 1(2), 176-183.

Blee, K. (2020). Where do we go from here? Positioning gender in studies of the far right. *Politics, Religion & Ideology*, 21(4), 416-431.

Claus, R., & Virchow, F. (2017). The far right's ideological constructions of "deviant" male sexualities. I Köttig, M., Bitzan, R., & Pető, A. (red.), *Gender and far right politics in Europe* (s. 305-319). Cham: Palgrave Macmillan.

Cooter, A. B. (2013). *Americanness, masculinity, and whiteness: How Michigan militia men navigate evolving social norms* (Diss.). Ann Arbor: University of Michigan.

DeCook, J. R. (2018). Memes and symbolic violence: #proudboys and the use of memes for propaganda and the construction of collective identity. *Learning, Media and Technology*, 43(4), 485-504.

Ekman, M. (2014). The dark side of online activism: Swedish right-wing extremist video activism on YouTube. *MedieKultur: Journal of Media and Communication Research*, 30(56), 79-99.

Ekman, M. (2018). Anti-refugee mobilization in social media: The case of soldiers of Odin. *Social Media+Society*, 4(1), 2056305118764431.

Fangen, K. (2003). "A death mask of masculinity": The brotherhood of Norwegian right-wing skinheads. I Ervø, S. & Johansson, T. (red.), *Among men: Moulding masculinities, vol. 1* (s. 184-211). London: Ashgate.

Ferber, A. L. (2000). Racial warriors and weekend warriors: The construction of masculinity in mythopoetic and white supremacist discourse. *Men and Masculinities*, 3(1), 30-56.

Ferber, A. L. (2004). Defending the creation of whiteness: White supremacy and the threat of interracial sexuality. I Dalmage, H. M. (red.) *The politics of multiracialism: Challenging racial thinking* (s. 43-57). New York: SUNY Press.

Ferber, A. L., & Kimmel, M. S. (2008). The gendered face of terrorism. *Sociology Compass*, 2(3), 870-887.

Gardell, M. (2019). Pop-up vigilantism and fascist patrols in Sweden. I Bjørge, T. & Mareš, M. (red.), *Vigilantism against migrants and minorities* (s. 286-304). London: Routledge.

Gullestad, S. E. (2017). Anders Behring Breivik, master of life and death: Psychodynamics and political ideology in an act of terrorism. *International Forum of Psychoanalysis*, 26(4), 207-216.

Hewitt, S. (2019). "Happy-go-lucky fellow": Lone-actor terrorism, masculinity, and the 1966 bombing on Parliament Hill in Ottawa. *Canadian Historical Review*, 100(1), 46-68.

Hoechsmann, M., & VanDyke, D. (2022). Tailgaters and militants: Unpacking masculinities at the Capitol Riots. I *The Capitol riots: Digital media, disinformation, and democracy under attack* (s. 158-169). New York: Routledge.

Kellner, D. (2008). *Guys and guns amok: Domestic terrorism and school shootings from the Oklahoma City bombing to the Virginia Tech massacre*. Boulder: Paradigm Publishers.

Kelly, A. (2017). The alt-right: Reactionary rehabilitation for white masculinity. *Soundings*, 66, 68-78.

Keskinen, S. (2013). Antifeminism and white identity politics: Political antagonisms in radical right-wing populist and anti-immigration rhetoric in Finland. *Nordic Journal of Migration Research*, 3(4), 225-232.

Kimmel, M. S. (2003). Globalization and its mal(e) contents: The gendered moral and political economy of terrorism. *International Sociology*, 18(3), 603-620.

Kimmel, M. (2007). Racism as adolescent male rite of passage: Ex-Nazis in Scandinavia. *Journal of Contemporary Ethnography*, 36(2), 202-218.

- Kimmel, M. (2018).** *Healing from hate: How young men get into – and out of – violent extremism.* Berkeley: University of California Press.
- Kimmel, M., & Ferber, A. L. (2000).** "White men are this nation:" Right-wing militias and the restoration of rural American masculinity. *Rural Sociology*, 65(4), 582-604.
- Kitts, M. (2020).** Proud Boys, nationalism, and religion. *Journal of Religion and Violence* 9(1), 12-32.
- Kutner, S. (2020).** *Swiping right: The allure of hyper masculinity and cryptofascism for men who join the Proud Boys.* The Hauge: International Centre for Counter-Terrorism.
- Kølvraa, C. (2019).** Embodying "the Nordic race": Imaginaries of Viking heritage in the online communications of the Nordic Resistance Movement. *Patterns of Prejudice*, 53(3), 270-284.
- Mattsson, C., & Johansson, T. (2020).** *Life trajectories into and out of contemporary neo-Nazism: Becoming and unbecoming the hateful other.* London: Routledge.
- Mattsson, C., & Johansson, T. (2021a).** "We are the white Aryan warriors": Violence, homosociality, and the construction of masculinity in the National Socialist movement in Sweden. *Men and Masculinities*, 24(3), 393-410.
- Mattsson, C., & Johansson, T. (2021b).** Neo-Nazi violence and ideology: Changing attitudes toward violence in Sweden's skinhead and post-skinhead eras. *Terrorism and Political Violence*, doi: 10.1080/09546553.2021.1871898
- Mattsson, C., & Johansson, T. (2022).** *Radicalization and disengagement in neo-Nazi movements: Social psychological perspectives.* London: Routledge.
- Miller-Idriss, C. (2017).** Soldier, sailor, rebel, rule-breaker: Masculinity and the body in the German far right. *Gender and Education*, 29(2), 199-215.
- Miller-Idriss, C. (2018).** *The extreme gone mainstream: Commercialization and far right youth culture in Germany.* Princeton: Princeton University Press.
- Miller-Idriss, C. (2022).** *Hate in the homeland: The new global far right.* Princeton: Princeton University Press.

- Nayak A. (1999).** "Pale warriors": Skinhead culture and the embodiment of white masculinities. I Brah A., Hickman M. J., Mac an Ghail, M. (red.), *Thinking identities: Explorations in sociology* (s. 71-99). London: Palgrave Macmillan.
- Nikunen, K., Hokka, J., & Nelimarkka, M. (2021).** Affective practice of soldiering: How sharing images is used to spread extremist and racist ethos on Soldiers of Odin Facebook site. *Television & New Media*, 22(2), 166-185.
- Oliviero, K. E. (2011).** Sensational nation and the Minutemen: Gendered citizenship and moral vulnerabilities. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 36(3), 679-706.
- Park, M. (2022).** Fight Club: Gavin McInnes, the Proud Boys, and male supremacism. I Carian, E. K., DiBranco, A., & Ebin, C. (red.), *Male supremacism in the United States: From patriarchal traditionalism to misogynist incels and the alt-right* (s. 183-201). New York: Routledge.
- Pearson, E. (2019).** Extremism and toxic masculinity: the man question re-posed. *International Affairs*, 95(6), 1251-1270.
- Pearson, E. (2020).** Gendered reflections? Extremism in the UK's radical right and al-Muhajiroun networks. *Studies in Conflict & Terrorism*, doi: 10.1080/1057610X.2020.1759270
- Petrou, M., & Kandyliis, G. (2016).** Violence and extreme-right activism: The neo-Nazi Golden Dawn in a Greek rural community. *Journal of Inter-cultural Studies*, 37(6), 589-604.
- Richards, B. (2014).** What drove Anders Breivik? *Contexts*, 13(4), 42-47.
- Roose, J. M. (2020).** *The new demagogues: Religion, masculinity and the populist epoch*. London: Routledge.
- Roose, J., Flood, M., Greig, A., Alfano, M., & Copland, S. (2022).** *Masculinity and violent extremism*. London: Routledge.
- Shapira, H. (2019).** The Minutemen: Patrolling and performativity along the US/Mexico border. I Bjørge, T., & Mareš, M. (red.), *Vigilantism against migrants and minorities* (s. 151-163). New York: Routledge.
- Stern, A. M. (2019).** *Proud boys and the white ethnostate: How the alt-right is warping the American imagination*. Boston: Beacon Press.

Strick, S. (2020). The alternative right, masculinities, and ordinary affect. I G. Dietze & J. Roth (red.), *Right-wing populism and gender: European perspectives and beyond* (s. 207-231). Bielefeld: Transcript Verlag.

Treadwell, J., & Garland, J. (2011). Masculinity, marginalization and violence: A case study of the English Defence League. *The British Journal of Criminology*, 51(4), 621-634.

Träbert, A. (2017). At the mercy of femocracy? Networks and ideological links between far-right movements and the antifeminist men's rights movement. I Köttig, M., Bitzan, R., & Pető, A. (red.), *Gender and far right politics in Europe* (s. 273-288). Cham: Palgrave Macmillan.

Vitolo-Haddad, C. V. (2019). The blood of patriots: Symbolic violence and "the West". *Rhetoric Society Quarterly*, 49(3), 280-296.

Walton, S. J. (2012). Anti-feminism and misogyny in Breivik's "Manifesto". *NORA: Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 20(1), 4-11.

Wilhelmsen, F. (2021). "The wife would put on a nice suit, hat, and possibly gloves": The misogynistic identity politics of Anders Behring Breivik. *Fascism*, 10(1), 108-133.

Wilson, C. (2020). Nostalgia, entitlement and victimhood: The synergy of white genocide and misogyny. *Terrorism and Political Violence*, doi: 10.1080/09546553.2020.1839428

Windisch, S., Simi, P., Blee, K., & DeMichele, M. (2018). Understanding the micro-situational dynamics of white supremacist violence in the United States. *Perspectives on Terrorism*, 12(6), 23-37.

Windisch, B. (2021). A downward spiral: The role of hegemonic masculinity in lone actor terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, doi: 10.1080/1057610X.2021.1928894

Våldsbejakande islamistisk extremism

Crone, M. (2020). It's a man's world: Carnal spectatorship and dissonant masculinities in Islamic State videos. *International Affairs*, 96(3), 573-591.

Euben, R. L. (2015). Humiliation and the political mobilization of masculinity. *Political Theory*, 43(4), 500-532.

- Ferber, A. L., & Kimmel, M. S. (2008).** The gendered face of terrorism. *Sociology Compass*, 2(3), 870-887.
- Fricano, G. (2012).** Horizontal and vertical honour in the statements of Osama Bin Laden. *Critical Studies on Terrorism*, 5(2), 197-217.
- Impara, E. (2018).** A social semiotics analysis of Islamic State's use of beheadings: Images of power, masculinity, spectacle and propaganda. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 53, 25-45.
- Greenwood, M. T. (2019).** When foreign fighters come home: The story of six Danish returnees. *Perspectives on Terrorism*, 13(4), 27-38.
- Jensen, S. Q., & Larsen, J. F. (2021).** Sociological perspectives on Islamist radicalization: bridging the micro/macro gap. *European Journal of Criminology*, 18(3), 426-443.
- Jensen, S. Q., Larsen, J. F., & Sandberg, S. (2022).** Rap, Islam and jihadi cool: The attractions of the Western jihadi subculture. *Crime, Media, Culture*, 18(3), 430-445.
- Johansson, A. (2018).** ISIS-chan: The meanings of the manga girl in image warfare against the Islamic State. *Critical Studies on Terrorism*, 11(1), 1-25.
- Langman, P. (2021).** Osama bin Laden: Humble megalomaniac. *Aggression and Violent Behavior*, 60, 101519.
- Larsen, J. F. (2020).** The role of religion in Islamist radicalisation processes. *Critical Studies on Terrorism*, 13(3), 396-417.
- Larsen, J. F., & Jensen, S. Q. (2019).** Jihadism from a subcultural perspective. *Critical Criminology*, 27(3), 421-436.
- Kimmel, M. S. (2003).** Globalization and its mal(e) contents: The gendered moral and political economy of terrorism. *International Sociology*, 18(3), 603-620.
- Kimmel, M. (2018).** *Healing from hate: How young men get into – and out of – violent extremism*. Berkeley: University of California Press.
- Messerschmidt, J. W., & Rohde, A. (2018).** Osama bin Laden and his jihadist global hegemonic masculinity. *Gender & Society*, 32(5), 663-685.

Necef, M. Ü. (2016). "If men were men, then women would be women": ISIL's construction of masculinity and femininity. *News Analysis*, May 2016, Center for Mellemøststudier. Odense: Syddansk universitet.

Olsson, S. (2020). "True, masculine men are not like women!": Salafism between extremism and democracy. *Religions*, 11(3), 118.

Pearson, E. (2018). Online as the new frontline: Affect, gender, and ISIS-take-down on social media. *Studies in Conflict & Terrorism*, 41(11), 850-874.

Pearson, E. (2020). Gendered reflections? Extremism in the UK's radical right and al-Muhajiroun networks. *Studies in Conflict & Terrorism*, doi: 10.1080/1057610X.2020.1759270

Roose, J. M. (2020). *The new demagogues: Religion, masculinity and the populist epoch*. London: Routledge.

Roose, J., Flood, M., Greig, A., Alfano, M., & Copland, S. (2022). *Masculinity and violent extremism*. London: Routledge.

Van Leuven, D. V., Mazurana, D., & Gordon, R. (2016). Analysing the recruitment and use of foreign men and women in ISIL through a gender perspective. In De Guttry, A., Capone, F., & Paulussen, C. (red.), *Foreign fighters under international law and beyond* (s. 97-120). The Hauge: TMC Asser Press.

Våldsbejakande vänsterextremism

Christensen, A.-D. (2010). Resistance and violence: Constructions of masculinities in radical left-wing movements in Denmark. *NORMA: Nordic Journal for Masculinity Studies*, 5(2), 152-168.

Churchill, L. (2007). Exploring feminism's complex relationship with political violence: An analysis of the Weathermen, radical feminism and the new left. *Lilith: A Feminist History Journal*, 16, 26-41.

Coleman, L. M., & Bassi, S. A. (2011). Deconstructing militant man-hood: Masculinities in the disciplining of (anti-) globalization politics. *International Feminist Journal of Politics*, 13(2), 204-224.

Hill, H. (2011). En riktig revolutionär: Klass, kön och politiskt motstånd i den svenska 68-vänstern. *NORMA: Nordic Journal for Masculinity Studies*, 5(2), 115-131.

Juris, J. S. (2005). Violence performed and imagined: Militant action, the Black Bloc and the mass media in Genoa. *Critique of Anthropology*, 25(4), 413-432.

Kolářová, M. (2009). Fairies and fighters: Gendered tactics of the alter-globalization movement in Prague (2000) and Genoa (2001). *Feminist Review*, 92(1), 91-107.

Sullivan, S. (2008). "Viva nihilism!" On militancy and machismo in (anti-)globalisation politics. I Devetak, R. & Hughes, C. (red.), *The globalization of political violence* (s. 203-243). London: Routledge.

Thompson, A. K. (2008). You can't do gender in a riot: Violence and post-representational politics. *Berkeley Journal of Sociology*, 52, 24-49.

Thompson, A. K. (2010). *Black bloc, white riot: Anti-globalization and the genealogy of dissent*. Chico: AK Press.

Zackariasson, M. (2009). Angry young men? Masculinities and emotion among young male activists in the global justice movement. *Journal of Men's Studies*, 17(1), 31-46.

Våldsbejakande misogyni

Baele, S. J., Brace, L., & Coan, T. G. (2021). From "incel" to "saint": Analyzing the violent worldview behind the 2018 Toronto attack. *Terrorism and Political Violence*, 33(8), 1667-1691.

Cottee, S. (2020). Incel (E)motives: Resentment, shame and revenge. *Studies in Conflict & Terrorism*, 44(2), 93-114.

Daly, S. E., & Reed, S. M. (2022). "I think most of society hates us": A qualitative thematic analysis of interviews with incels. *Sex Roles*, 86(1), 14-33.

DeCook, J. R., & Kelly, M. (2022). Interrogating the "incel menace": Assessing the threat of male supremacy in terrorism studies. *Critical Studies on Terrorism*, 15(3), 706-726.

Gentry, C. E. (2022). Misogynistic terrorism: it has always been here. *Critical Studies on Terrorism*, 5(1), 209-224.

Gotell, L., & Dutton, E. (2016). Sexual violence in the "manosphere": Antifeminist men's rights discourses on rape. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 5(2), 65-80.

- Hoffman, B., Ware, J., & Shapiro, E. (2020). Assessing the threat of incel violence. *Studies in Conflict & Terrorism*, 43(7), 565-587.
- Johanssen, J. (2021). *Fantasy, online misogyny and the manosphere: Male bodies of disinhibition*. London: Routledge.
- Jones, C., Trott, V., & Wright, S. (2020). Sluts and soyboys: MGTOW and the production of misogynistic online harassment. *New Media & Society*, 22(10), 1903-1921.
- Kelly, C. R., & Aunspach, C. (2020). Incels, compulsory sexuality, and fascist masculinity. *Feminist Formations*, 32(3), 145-172.
- Kelly, M., DiBranco, A., & DeCook, J. R. (2022). Misogynist incels and male supremacism. I Carian, E. K., DiBranco, A., & Ebin, C. (red.), *Male supremacism in the United States: From patriarchal traditionalism to misogynist incels and the alt-right* (s. 164-180). New York: Routledge.
- Mamié, R., Ribeiro, M. & West, R. (2021). Are anti-feminist communities gateways to the far right? Evidence from Reddit and Youtube. *13th ACM Web Science Conference (2021)*, s. 139-147.
- McCulloch, J., Walklate, S., Maher, J., Fitz-Gibbon, K., & McGowan, J. (2019). Lone wolf terrorism through a gendered lens: Men turning violent or violent men behaving violently? *Critical Criminology*, 27(3), 437-450.
- Lindsay, A. (2021). Incel violence as a reclamation of masculinity and defence of patriarchy on three distinct levels. *New Zealand Sociology*, 36(1), 25-49.
- Lopes, F. M. (2022, in press). What do incels want? Explaining incel violence using Beauvoirian Otherness. *Hypatia*.
- O'Donnell, C., & Shor, E. (2022). "This is a political movement, friend": Why "incels" support violence. *The British Journal of Sociology*, 73(2), 336-351.
- O'Malley, R. L., Holt, K., & Holt, T. J. (2022). An exploration of the involuntary celibate (incel) subculture online. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(7-8), 4981-5008.
- Rothermel, A. K., Kelly, M., & Jasser, G. (2022). Of victims, mass murder, and "real men": The masculinities of the "manosphere". I Carian, E. K., DiBranco, A., & Ebin, C. (red.), *Male supremacism in the United States: From patriarchal traditionalism to misogynist incels and the alt-right* (s. 117-141). Routledge.

Regehr, K. (2022). In (cel) doctination: How technologically facilitated misogyny moves violence off screens and on to streets. *New Media & Society*, 24(1), 138-155.

Speckhard, A., Ellenberg, M., Morton, J., & Ash, A. (2021). Involuntary celibates' experiences of and grievance over sexual exclusion and the potential threat of violence among those active in an online incel forum. *Journal of Strategic Security*, 14(2), 89-121.

Silva, J. R., Capellan, J. A., Schmuhl, M. A., & Mills, C. E. (2021). Gender-based mass shootings: An examination of attacks motivated by grievances against women. *Violence Against Women*, 27(12-13), 2163-2186.

Sugiura, L. (2021). *The incel rebellion: The rise of the manosphere and the virtual war against women*. Bingley: Emerald.

Vito, C., Admire, A., & Hughes, E. (2018). Masculinity, aggrieved entitlement, and violence: Considering the Isla Vista mass shooting. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies*, 13(2), 86-102.

Wilson, C. (2020). Nostalgia, entitlement and victimhood: The synergy of white genocide and misogyny. *Terrorism and Political Violence*, doi: 10.1080/09546553.2020.1839428

Witt, T. (2020). "If I cannot have it, I will do everything I can to destroy it". The canonization of Elliot Rodger: "Incel" masculinities, secular sainthood, and justifications of ideological violence. *Social Identities*, 26(5), 675-689.

Övriga referenser

Adler, G., & Mittelman, J. H. (2004). Reconstituting "common-sense" knowledge: Representations of globalization protests. *International Relations*, 18(2), 189-211.

Alvarez, A. M., & Tristán, E. R. (2016). *Revolutionary violence and the New Left*. London: Routledge.

Aslam, M. (2012). *Gender-based explosions: The nexus between Muslim masculinities, jihadist Islamism and terrorism*. New York: United Nations University Press.

Bauman, Z. (2018). *Retrotopia*. Göteborg: Daidalos.

- Bjørge, T. (2008).** Processes of disengagement from violent groups of the extreme right. I Bjørge, T. & Horgan, J. (red.), *Leaving terrorism behind: Individual and collective disengagement* (s. 31-48). London: Routledge.
- Blee, K. (1991/2008).** *Women of the Klan: Racism and gender in the 1920s*. Berkeley: University of California Press.
- Briziarelli, M. (2014).** *The Red Brigades and the discourse of violence: Revolution and restoration*. London: Routledge.
- Brå (2009).** *Våldsamt politisk extremism. Antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten* (rapport 2009:15). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Burrin, P. (2004).** The congenital violence of Nazism. I Roussou, H. (red.), *Stalinism and Nazism: History and memory compared* (s. 96-107). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Chiovenda, A. (2019).** *Crafting masculine selves: Culture, war, and psychodynamics in Afghanistan*. Oxford: Oxford University Press.
- Clarke, J. (1976).** Skinheads and the magical recovery of community. I Hall, S. & Jefferson, T. (red.), *Resistance through rituals: Youth subcultures in post-war Britain* (s. 99-102). London: Hutchinson.
- Connell, R. W. (1996).** *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Counter Extremism Project (2019).** *European ethno-nationalist and white supremacy groups*. https://www.counterextremism.com/sites/default/files/supremacy_landing_files/European%20Ethno-National-ist%20and%20White%20Supremacy%20Groups_072522.pdf de la Porta et al (2006).
- Center mot våldsbejakande extremism (2020).** *Vit makt-miljön. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- della Porta, D. (2003).** Violence and the New Left. I Heitmeyer, W. & Hagan, J. (red.), *International handbook of violence research* (s. 383-398). Dordrecht: Springer.
- Durriesmith, D., & Ismail, N. H. (2019).** Militarized masculinities beyond methodological nationalism: Charting the multiple masculinities of an Indonesian jihadi. *International Theory*, 11(2), 139-159.

- Echols, A. (1989).** *Daring to be bad: Radical feminism in America, 1967–1975.* Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ebner, J. (2017).** *The rage: The vicious circle of Islamist and far-right extremism.* London: I. B. Tauris & Co.
- Ekman, M. (2022).** The great replacement: Strategic mainstreaming of far-right conspiracy claims. *Convergence*, doi: 13548565221091983.
- Ellis, A. (2017).** *Men, masculinities and violence: An ethnographic study.* London: Routledge.
- Eriksson, M. & Gottzén, L. (2020).** *Genus.* Malmö: Liber.
- Fernquist, J., Pelzer, B., Cohen, K., Kaati, L., & Akrami, N. (2020).** *Hope, cope & rope: Incels i digitala miljöer.* Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Folkhälsomyndigheten (2017).** *Handledning för litteraturöversikter: Förutsättningar och metodsteg för kunskapsframtagande baserat på forskningslitteratur vid Folkhälsomyndigheten.* Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Franzén, A. & Gottzén, L. (2020).** *Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt* (Barn- och ungdomsvetenskap: Forskning, 2020:2). Stockholm: Stockholms universitet.
- Freden, M. (1998).** Is nationalism a distinct ideology? *Political Studies*, 46(4), 748-765.
- Ging, D., & Siapera, E. (red.). (2019).** *Gender hate online: Understanding the new anti-feminism.* Cham: Palgrave Macmillan.
- Ging, D., & Murphy, S. (2021).** Tracking the pilling pipeline: Limitations, challenges and a call for new methodological frameworks in incel and manosphere research. *AoIR Selected Papers of Internet Research*, 2021, doi: 10.5210/spir.v2021i0.12174.
- Gottzén, L. (2016).** Displaying shame: Men's violence toward women in a culture of gender equality. I Hydén, M., Gadd, D. & Wade, A. (red.), *Response-based approaches to the study of interpersonal violence* (s. 156-175). London: Palgrave Macmillan

- Gottzén, L., Mellström, U., & Shefer, T. (red.) (2020). *Routledge international handbook of masculinity studies*. London: Routledge.
- Gubrium, J. & Holstein, J. (2008). *Analyzing narrative reality*. Thousand Oaks: Sage.
- Healey, M. (1998). *Gay skins: Class, masculinity and queer appropriation*. London: Cassell.
- Hearn, J. (2004). From hegemonic masculinity to the hegemony of men. *Feminist Theory*, 5(1), 49-72.
- Hearn, J., Nordberg, M., Andersson, K., Balkmar, D., Gottzén, L., Klinth, R., ... & Sandberg, L. (2012). Hegemonic masculinity and beyond: 40 years of research in Sweden. *Men and Masculinities*, 15(1), 31-55.
- Hegghammer, T. (2017). Non-military practices in jihadi groups. I Hegghammer, T. (red.), *Jihadi culture: The art and social practices of militant Islamists* (s. 171-200). Cambridge: Cambridge University Press.
- Horgan, J. (2008). From profiles to pathways and roots to routes: Perspectives from psychology on radicalization into terrorism. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 618(1), 8094.
- Hörschelmann, K. (2004). Representations of neo-fascist youth in eastern Germany. I Hörschelmann, K., & van Hoven, B. (red.), *Spaces of masculinities* (s. 128-141). London: Routledge.
- Jaki, S., Smedt, T., Gwózdź, M., Panchal, R., Rossa, A., & Pauw, G. (2019). Online hatred of women in the incels.me forum: Linguistic analysis and Automatic Detection. *Journal of Language Aggression and Conflict*, 7(2), 240-268.
- Johansson, T. (2017). Youth studies in transition: Theoretical explorations. *International Review of Sociology*, 27(3), 510-524.
- Kerl, K. (2020). "Oppression by orgasm": Pornography and antisemitism in far-right discourses in the United States Since the 1970s. *Studies in American Jewish Literature*, 39(1), 117-138.
- Koehler, D. (2016). *Understanding deradicalization: Methods, tools and programs for countering violent extremism*. London: Routledge.

- Khoja-Moolji, S. (2021).** *Sovereign attachments: Masculinity, muslim-ness, and affective politics in Pakistan*. Berkeley: University of California Press.
- Kutner, S. Ihler, B., & Murray, C. L. (2021).** *Function over appearance: Examining the role of the Proud Boys in American politics before and after January 6th* (The Khalifa Ihler Institute). https://static1.squarespace.com/static/5a1f618364b05f9f8a3a1314/t/62cd8139a022d774edaf33bd/1657635144388/FunctionOverAppearance_PrintEdition.pdf
- Lilhammer, A. & Hesselbom (2021).** *Vikingen. En historia om 1800-talets manlighet*. Lund: Historiska Media.
- Lööw, H. (2015).** *Nazismen i Sverige 2000–2014*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Lööw, H. (2016).** *Nazismen i Sverige 1980–1999. Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Marantz, A. (2019).** *Anti-social: Online extremists, techno-utopians, and the hijacking of the American conversation*. New York: Viking.
- Mondani, H., Rostami, A., Askanius, T., & Sarnecki, J. (2021).** *Women in violent extremism in Sweden*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Mudde, C. (2004).** The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563.
- Mulloy, D. (2004).** *American extremism: History, politics and the militia movement*. New York: Routledge.
- Munn, L. (2019).** Alt-right pipeline: Individual journeys to extremism online. *First Monday*, 24(6). <https://doi.org/10.5210/fm.v24i6.10108>
- Ponzio, A. (2015).** *Shaping the new man: Youth training regimes in Fascist Italy and Nazi Germany*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Puar, J. K. (2007).** *Terrorist assemblages: Homonationalism in queer times*. Durham: Duke University Press.
- Reed, E., Silverman, J. G., Welles, S. L., Santana, M. C., Missmer, S. A., & Raj, A. (2009).** Associations between perceptions and involvement in neighborhood violence and intimate partner violence perpetration among urban, African American men. *Journal of Community Health*, 34(4), 328-335.

Ribeiro, M. H., Blackburn, J., Bradlyn, B., De Cristofaro, E., Stringhini, G., Long, S., ... & Zannettou, S. (2021). The evolution of the mano-sphere across the Web. *Fifteenth International AAAI Conference on Web and Social Media*, 15, 196-207.

SOU 2014:6. *Män och jämställdhet*. Stockholm: Fritzes.

Spaaij, R. (2012). *Understanding lone wolf terrorism: Global patterns, motivations and prevention*. Dordrecht: Springer.

Säkerhetspolisen (2022). Terrorism och extremism. [URL] <https://www.sakerhetspolisen.se/hoten-mot-sverige/terrorism-och-extremism.html>

Teitelbaum, B. R. (2017). *Lions of the north: Sounds of the new Nordic radical nationalism*. Oxford: Oxford University Press.

Uhnoo, S. (2011). *Våldets regler. Ungdomars tal om våld och bråk*. Göteborg: Daidalos.

West, C. (1982). *Prophesy deliverance! An Afro-American revolutionary Christianity*. Louisville: Westminster John Knox Press.

Zalewski, M. & Parpart, J. (red.) (1989). *The "man" question in international relations*. New York: Routledge.

cve
Center mot
våldsbejakande
extremism

+46 8 527 44 200 • Box 1386, 111 93 Stockholm • info@cve.se
urn:nbn:se:bra-921